

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1875.

17:e årgången

6:e häft.

Innehåll:

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

39. Kristus i vårt århundrade.

"*Christ in modern life*" by the Rev. Stopford A. Brooke. London 1874. 8:de upplagan ¹⁾

Man torde utan öfverdrift kunna påstå, det vår tid mer än någon föregående är uppfylld af skarpt uppfattade och uttryckta motsatser. Inom såväl andens högsta områden som det praktiska lifvet föres ett öppet och oförsonligt krig. Den gamla teologien med påfven som anförare uttalar i syllabus och encyclicor öfver den moderna verldsåskådningen ej blott sitt *non possumus* utan ock en fullständig fördömelse, hvilken omöjliggör all försoning; och genom de nya dogmerna om *conceptio immaculata* och påfvens ofelbarhet retas med hänsynslös djerfhet tidsandens mäktigaste passioner. Motsatta sidan visar sig lika omedgörlig. Ett bland dess mest framstående partier, det positivistiska, förklarar öppet, att hvarje teologisk verldsåsigt är alldeles omöjlig på den vetenskapliga forskningens nuvarande ståndpunkt, ²⁾ eller med andra ord, att teologi och vetenskap äro oförenliga. Således förklaras af de radikala inom hvarterdera af de stridande lägren ett krig på lif och död utan möjlighet af fred, förr än en af kämparna fallit och ej ens förmår räcka handen till försoning.

På det politiska området föregår samma oförsonliga fejd. Katolska kyrkan återupptager förlegade nästan glömda anspråk på verldsligt välde, och Kristi ståthållare på jorden, glömsk af sin Herres och Mästares ord: "*mitt rike är icke af denna verlden*", förklarar sig ega högsta domsrätten äfven på det sociala

¹⁾ Mr Brooke har också utgifvit två samlingar predikningar.

²⁾ Se "*Framställning öfver den Positive anden*" af A. Comte, öfversättning, s. 36.

och politiska området ¹⁾) och kastar derigenom åt stater och regeringar en utmaningshandske, som ingalunda blifvit liggande, men som försatt världsliga makten i den svåra belägenheten att ofta nödgas kränka religiösa känslor under bemödandet att afvisa och motstå kyrkliga maktinkräkningar. Således äfven på detta område en oförsonlig strid. Både kyrka och stat fordra hvar för sig rättigheten att styra världen, och ingendera tycks ämna vika.

När man från intelligensens eller samhällsställningens ledande personligheter flyttar blicken till folkens djupa leder, återfinnes samma ytterlighet af partiåsigter. Å ena sidan en till öfvertro urartad religiositet, som i katolska länder gifver sig luft i vallfarter, processioner, englauppenbarelsor, inspirationer m. m, och i protestantiska genom ökad ofördragsamhet, genom mystiskt teosofiska svärmerier, genom öfvergångar till katolicismen, just sedan denna bekännelse genom nya dogmer ställt sig i än skarpare opposition mot tidsmedvetandet; eller ock genom en stegrad antinomism, som, förgätande Kristus i oss, för Kristus för oss, förnekar människans sedliga kraft, till hvilken dock Paulus så ofta vädjar, och på hvilken Kristus sjelf syftar med orden "*varen fullkomliga*". — Å andra sidan framträder en lika ytterlig otro, som i religiöst afseende flyttar människan några trappsteg lägre än bekännarne af de stora hedniska religionerna, hvilka åtminstone antaga Guds- och odödlighets-begreppen; en otro, som än förnekar, än förbannar upphofvet till Universum, i hvilket den ej tror sig skönja ringaste spår af gudomlig verldsherrering, och som förnekar och föraktar oförgängligheten af ett lif, för hvilket den blott hyser leda. Dylika känslor och åsigter blifva öppet uttalade och såväl genom lärda och populära skrifter som genom en del af skönlitteraturen spridda till alla samhällslager. Tvifvelsjukt missmod eller hädiskt knot finna öfverallt talemän och åhörare. Den djupa söndringen genomtränger alla klasser

1) "*The Vatican Decrees in their bearing on civil allegians*" by W. E. Gladstone. Tauchnitz edition p. 31, 32, 208. "*Klerikale Politik im neunzehnten Jahrhundert*" von Hein. von Sybel s. 89, 90, 106, 108.

och hotar å ena sidan med fullständig upplösning, å den andra med återgång till katolicismens all fri forskning qväfvande förstening.

Faran af detta tillstånd har blifvit med kraft och klarhet framhållen af flere de stora kulturländernas utmärktaste politiska eller historiska författare, men varningarna tyckas hittills ej blifvit af de stridande partierna tillräckligt beaktade. Mr Brooke och hans anhängare äro bland de få af kyrkans representanter, som lyssnat till dem, och som insett, att första vilkoret för dessa hvarandra motsatta partiers närmande och för ens det aflägsnaste hopp om deras försoning vore att bringa dem derhän att kunna åtminstone till någon grad förstå och göra hvarandra rättvisa. Det är denna förklarande och försonande uppgift, han tycks hafva föresatt sig.

Både i hänseende till personlighet och personlig ställning är han serdeles passande att lösa densamma. Såsom anhängare af en kristendom hvilken både i värma och uppfattning närmast liknar den johanneiska, står han höjd öfver de flesta kyrkliga tvisteämnen; och genom sin rent andliga och inre riktning kan han fördraga alla former af kristligt lif, blott de lifvas af Kristi anda, och genom denna anda, som lifvar honom sjelf, bör han kunna vinna andra. Genom öfverlägset vetande och skarpsinne mäktar han äfven fullt uppskatta hela värdet af den moderna vetenskapen och fullt erkänna dess förtjenster. Ofvannämnda egenskaper jemte hans personliga ställning såsom tjenstgörande prest vid St James chapel, d. v. s. såsom ett slags hofpredikant, göra honom till en bland de mest verksamma och inflytelserika representanterna för det parti inom engelska kyrkan, som kallas "Broad church", och hvars bemödanden gå ut på att så vidga engelska kyrkans dogmsystem, att det i sig kan inrymma hennes olika tendenser såväl Low church's ¹⁾ calvinistiska som High church's ²⁾ katoliserande. Detta parti räknar i sina leder den högsta bildningen och de

¹⁾ Lågkyrkan eller den evangeliska.

²⁾ Högkyrkan eller Ritualismen.

största förmågorna; man säger: "det är snarare en generalstab än en armé". — En af dess medlemmar Mr Robertson är genom sina på svenska öfversatta predikningar redan fördelaktigt känd i vårt land. Mr Brooke har utgifvit hans biografi och efterlemnade skrifter. Detta partis skarpsynta män inse vådan af en ofördragsamhet, som å ena sidan söndersplittrar engelska kyrkan och gör henne till ett lättfångadt rof för den fast organiserade påfve makten och å den andra stöter bort från henne den vetenskapligt bildade allmänheten. Inseende att söndringen inom de protestantiska länderna är mer skenbar än verklig, söka de efter bästa förmåga mäkla fred genom att framlägga orsaken och förklaringen till uppkomsten af de stridaude riktningarna. Sålunda genomgår Mr Brooke de kyrkliga lärosatser, från hvilka den nya tiden sträfvar att göra sig fri, och mot hvilka den drager i härnad, och han visar, att oppositionen är i vissa fall en oundviklig följd af senare århundradens vetenskapliga upptäckter, som lyft menskligheten till en ny ståndpunkt, från hvilken uppfattningen af religion och moral nödvändigt måste vara till någon grad modifierad; samt att oppositionen derjemte är fullkomligt berättigad, då den angriper åsigter, som först måste vederläggas och undanrödjas för att sedan kunna af högre och sannare ersättas. Vid läsningen af hans framställning finna vi förklarligt, att de nya ideernas män, bländade af strålarna från vetandets stigande sol, retade af okunighetens och trångsinnets motstånd och förföljelser samt hänförda af sjelfkänslans lifvande men ofta förvillande makt, förbise, nästan förakta, många gamla sanningar, äfven sådana, som för menskligheten äro mest nödvändiga och kära. Vi förstå att hos några af dessa djerfva förnekare finnes åtskilligt att lära, så snart nämligen deras otro ej hvilat på religiös och sedlig indifferentism utan på svårigheten att förena häfdvunnen tro med nyförvärfvadt vetande. Vi kunna fatta, hur många bland dessa män i känsla af egen intellektuel öfverlägsenhet men betraktade af sin omgifning med misstro, förakt, kanske hat, kunna gengälda förakt med förakt, hat

med hat, och hur sjelfva deras nit för sanningen måste väpna dem mot åsigter, hvilka de anse falska och hindrande menskligheten från att mottaga deras läror. Vi kunna fatta detta allt och på samma gång inse, att författarens djupsinne, oväld och bevisföring äro egnade att mildra partiförbittringen hos alla dem bland gamla åsigternas anhängare, hvilka förmå gifva och taga skäl.

Med samma opartiskhet och skarpsinne men med öfvertygelses fulla styrka och hänförelsens hela glöd, söker Mr Brooke att inför vetenskapens målsmän föra trons och det religiösa livvets talan. Han erinrar dem om deras egen oförmåga att tillfredsställande lösa tillvarons många gåtor, han ber dem besinna vådan af att nedrifva gamla, då man saknar förmåga att uppföra nya tillflyktsorter för den vilsna menniskoanden; han varnar dem från öfverdrifvet förtroende till mensklig deduktion eller induktion samt för den anda af opposition, som ligger i tidslynnnet. Slutligen besvär han dem att visa aktning för ideer och föreställningar hvilka utgöra strålar ej blott från den sida af gudomligheten som kallas sanning, hvilken de sjelfva tillbedja, utan derjemte äfven från de sidor, som kallas godhet och skönhet, och som innefatta allt, hvad känslan har innerligast och inbillningskraften skönast. Han fördrar, äfven af den icke troende, vördnad för kärlekens religion, för detta livvets lif, som sekel efter sekel alstrat och gifvit näring åt samhällets humana sträfvanden samt åt näring åt minnesmärken den mest högstämda lyrik allt ifrån Paulus hänförande lofväde öfver kärleken genom medeltidens mysticism intill våra dagar, då den snillrike skalden, inspirerad af sällhetskänslan att tala till Gud som till en fader, utbrister:

”Peut tu m’entendre sans prodige?”

Ah! le prodige est ta bonté!”

Han varnar entusiasterna för sanningens och mensklighetens idé från att med öfversitteri bemöta dem, som uppfatta dessa ideer såsom sidor hos en stor gudomlig personlighet, icke blott som ab-

strakta opersonliga begrepp, och han visar, att allt det bästa i de nya partiernas läror vanligen redan in nuce ligger i kristendomen och blott utgör en rationel utveckling af åtskilliga dess principer, en utveckling som blifvit af de kristna kyrkorna mer eller mindre försummad. Han är sjelf tillräckligt mångsidig och intager en nog hög ståndpunkt för att kunna fatta och sympatisera med det sanna hos båda ytterligheterna och för att inse de förvilleelser, från hvilka ingendera är fri. Om det för någon skall lyckas att skaffa försoningens ord gehör, så måste det vara för en man sådan som Mr St. Brooke. Och detta af ännu ett annat skäl. Mr Brooke är ej en af dessa blott negativa, blott nedrivande författare, från hvilka läsaren skiljes med en känsla som i ord uttryckt skulle lyda ungefär så: hvarföre fick jag ej behålla mina illusioner! Mr Brooke vet, att villomeningar endast kunna utrotas genom att ersättas af sanningar. Han vet att:

»Den qvickaste, den bästa polemik.

När bäst den lyckas, gör dock endast lik.»

Derför ej blott nedergör han allt ensidigt och falskt såväl hos teologer som neologer; han också uppbygger. Han söker, samlar och sammangjuter alla kristliga sanningar, hvarhållst han än finner dem, och skapar dymedelst ej en ny lära men en renare forn af kristendom än den, man hör framställas. Detta blir honom möjligt endast derigenom att hans uppfattning är i vissa fall så mycket högre, att ensidigheter och motsägelser, som på en lägre ståndpunkt syntes oundvikliga och ohjelpiga, från hans upplösa sig och försvinna. För honom är Kristi lära ett motsägelstelöst helt, och som sådan vill han ock framställa henne för andra. Det är sannolikt denna förmåga att gifva gamla sanningar enhet och förnyadt lif, denna förf. rekonstruktiva begåfning, som skaffat honom så stort inflytande och gjort honom så populär i sitt fädernesland.

Inom vårt land finnes, så vidt vi veta, ingen författare, som, med erkännande såväl af sannings-gnistorna i de nya systemen,

utan hvilka de omöjligt kunnat vinna så stort medhåll, som ock af vissa ensidigheter i gamla häfdvunna åsichter, sökt uttala en opartisk dom öfver båda. Visserligen har man sett några svenska skriftställare uppträda med vederläggningar af enskilda materialistiska författares läror t. ex. H. M. Melin och J. J. Borelius emot Strauss, P. Vikner mot L. Büchner, samt af den materialistiska verldsåskådningen i allmänhet; t. ex. H. Forssells och A. Nyblæi afhandlingar.¹⁾ Likaså hafva vi genom öfversättningar erhållit åtskilliga populära föredrag, som från kyrklig ståndpunkt förfäktat kristendomens sak gent emot materialismens skiftande läror: t. ex. Navilles "Det eviga lifvet" och Guizots "Betraktelser öfver den kristna religionens närvarande tillstånd"; men hitintills har man saknat en populär totalframställning såväl af den förändrade verldsåsigten i sin helhet, som af de nya upptäckter och ideer, som bidragit att alstra denna totalförändring. I båda dessa hänseenden erhåller läsaren i Mr. Brookes predikningar värderika, mångsidiga och omfattande öfversigter. Knappast finnes det någon bland de stora frågor, som uppröra vår tid, öfver hvilken författaren ej kastar åtminstone en strimma af ljus. Han förbigår intet *Hvarföre?* om det än ej lyckas honom att alltid till dess besvarande gifva ett fullt tillfredsställande *Derföre*.

Författaren börjar sin samling med tvänne afhandlingar, hvilka nästan kunna betraktas som bokens program. De bära öfverskriften: "The fitness of Christianity for Mankind",¹⁾ och visa, att Kristi lära intager en ställning så högt öfver och så oberoende af olika politiska, sociala och vetenskapliga lärosatser, att dessas vexlingar ej mägta utöfva något inflytande på hennes viktigaste sanningar. Det är tvärtom dessa senare, som så småningom verka renande och upplyftande på samhälle och konst, hvilka ännu stå långt under den ideela fullkomlighet, till hvilken kristendomen utsått lifgifvande frön. Författaren visar hur omöj-

¹⁾ Svensk Littratur-Tidskrift för 1869 s. 471. Nordisk Tidskrift för 1870 s. 289.

¹⁾ Kristendomens lämplighet för människoslägtet.

ligt det är för menskligheten att någonsin växa ifrån Kristi höga läror om Gud såsom en kärleksrik fader, om människorna såsom hans svaga, förvillade men dock älskade barn, hvilka han slutligen skall samla i det stora fadershuset; om mensklighetens enhet och broderskap, så skönt uttryckt i budet: "älska din nästa såsom dig sjelf"! Oaktadt sina liberala åsichter och sitt oväldiga erkännande af hvarje sanning, äfven hos motståndare, är dock Mr Brooke hvarken rationalist, deist eller unitarian utan kristen i detta ords egentliga mening, d. v. s. han antager Kristi väsens enhet med Gud. I tvänne predikningar kallade "Kristendomens hjertpunkt" (Central truth of Christianity). framställer han sin åsigt af incarnationen, hvilken i några viktiga fall skiljer sig från den populärt teologiska, men deremot närmar sig den filosofiskt teologiska enligt hvilken det irrationela i kyrkans complicerade gudsbegrepp försvinner. Af största intresse är den historiska jämförelse, han i dessa afhandlingar och rörande detta ämne anställer mellan den kristna och de förkristna religionerna, och hans skildring af de olika vägar och metoder, genom hvilka gamla världens kulturfolk, Inder, Greker och Semiter, sökte slå en brygga öfver det svalg, som skiljer det ändliga från det oändliga, det relativa från det absoluta, samt huru de alla hvar på sitt sätt misslyckades. Det skulle blifva för vidlyftigt att här gifva en framställning af författarens åsigt, hvarför vi nödgas afstå från den intressanta uppgiften, hänvisande läsaren till boken sjelf, af hvilken alla partier såväl materialister och rationalister som ortodoxa hafva mycket att inhemta. För alla, som läpjat på den metafysik, som läres vid våra högskolor, hafva dessa uppsatser derjemte ett särskildt intresse såsom till någon grad förklarande orsaken till vissa öfvergångar från det filosofiska till det teologiska lägret.

Vid läsningen af Mr Brookes predikningar finner man, hur en allt vidsträcktare spridd bildning och vana vid sjelfständigt tänkande i förening med vår tids tal- och tryckfrihet, som med-

gifver äfven irreligiösa meningars uttalande, mer och mer tvungit andliga författare att till vederläggning af materialistiska åsigter bruka ej blott bibelcitrat utan äfven en argumentation, grundad på idealistiska tänkares satser. Detta har blifvit så mycket nödvändigare, som de frågor, hvilka i vår tid utgöra ämnen för lifligaste meningsutbytet, ingalunda röra olika uppfattningar af blott den kristna religionen utan snarare de allmänna religiösa begrepp, som utgöra grunden för all religion, d. v. s. tron på en personlig Gud, på människans personliga odödlighet, på de etiska begreppen dygd och last. Mot denna djupgående skepticism har ingen, så vidt vi känna, med sådan framgång som Mr Brooke begagnat den populärt filosofiskt teologiska metoden, om detta uttryck tillåtes oss, och allmänheten är honom tack skyldig, såsom den der vågat upptaga en handske, hvilken de flesta teologer tigande förbigått, inskränkande sig till att afhandla endast kristna meningskiljaktigheter, liksom vore de allmänna religiösa grundbegreppen axiomer, mot hvilka inga inkast göras. Till följe af dessa Mr Brookes bemödanden att framställa religionen filosofiskt, och filosofien religiöst och att dymedelst inför en större allmänhet bringa till enhet dessa tvänne sidor af samma sak, lägger Mr Brooke naturligtvis mindre an på känslan; han vill öfvertyga, ej öfvertala. Att han från sin vetenskapliga ståndpunkt ej obetingadt antager ortodoxiens dogmsystem faller af sig sjelft. Mot ingen af dess satser uppreser han sig dock så lifligt som mot antagandet af den dualistiska principen om det ondas eviga fortvaro, och han öfverensstämmer i så fall fullkomligt med vår svenska filosofiska skola; ja! t. o. m. deruti, att dessa anti-helvetiska åsigter uttalas med en hos honom ovanlig skärpa. Att dömma af företalet tycks hans filosofi vara lånad från Fichte, enkannerligen från dennes under senare år gjorda försök att sammansmälta teologi och filosofi. Härigenom har han utfört den af Stuart Mill utkastade planen att förmedla Englands praktiska riktning med Tysklands ideela. An-

tagligen är dock Mr Brookes metod och mål mycket skiljaktiga från dem, Stuart Mill sannolikt skulle använt och eftersträfvat.

Mr Brooke rör sig dock ej ständigt på spekulationens och teoriernas område. Han berör än oftare kristendomens subjektiva sida, lifvet i Gud; och, höjd öfver den vanliga striden mellan tro och gerningar, tvingar han läsaren att inse och erkänna, att den verkliga kristendomen består hufvudsakligen i den inre människans utveckling till allt större likhet med Gud; och att hjertats hän- gifna kärlek till Gud och nästan är säkraste kriteriet på en sann kristen. Skildringen af detta det högre menskliga lifvets födelse, utveckling, strider och mognad gifver åt Mr Brookes författarskap en kraft och innerlighet, som berättiga det till en framstående plats bland alla tiders uppbyggelseskrifter. Dertill kommer, att författaren, oaktadt ofvannämnda rent andliga riktning, dock ej förbiser det yttre, praktiska lifvets kraf, utan tvärtom utreder och kastar nytt ljus öfver många bland dess invecklade frågor. Sålunda visar han t. ex. under hvilka förhållanden och till hvad grad sådana utgifter äro berättigade, hvilka göras för hemlifvets förskönande och sällskapslifvets njutningar; i hvilka hänseenden de rika äro framför allt pligtige att göra sina kapital för allmänheten välsignelsebringande; — om principerna vid barna- uppfostran m. m. Han talar lika mycket till vår praktiska som vår teoretiska förmåga, och hans innerlighet griper hjertat lika mäktigt, som hans klarhet hufvudet. Sjelfva hans sätt att behandla mensklighetens lifsfrågor: Gud, odödlighet, bönen, nådavalet m. m. är oaktadt den spekulativa uppfattningen så klart, lefvande och sinnrikt, och så fritt från spetsfundiga och långdragna slutledningar, att hvarje bildad person kan utan ringaste ansträngning följa hans tankegång.

Till denna Mr Brookes beundransvärda förmåga att popularisera sitt ämne bidrager utan tvifvel hans skaldenatur, som gör honom ytterst känslig för all skönhet såväl i andens som materiens verld, och som gifver honom förmåga att med ord

levande och objektivt skildra allt det sköna, hans inre eller yttre öga skådar. Hans språk är musikaliskt välljudande och dock enkelt, kraftfullt och klart; de sköna tankarna hafva skapat sig en motsvarande form. Författarens stora beläsenhet och stränga urval röja sig i en mängd citat som bidraga att höja den estetiska njutning, man erfar vid läsningen af hans predikningar, utan att dock för ett ögonblick minska den allvarliga stämningen; — författaren visar, att det Goda och Sanna i grunden blott äro ett med det Sköna.

Redan i en föregående uppsats¹⁾ har blifvit anmärkt den brist på öfvertygelse, hvilken hos vår samtid nedstämmer sinnet och förlamar handlingskraften. Som botemedel mot detta tvifvelsjuka missmod rekommenderades den i ofvannämnda artikel anmälda boken. Med långt större skäl kunna vi som sådant anbefalla Mr Brookes skrifter, och det ej blott med afseende på den större mängden af ämnen, rörande hvilka bestämda meningar yttras, utan än mer derföre, att författaren sjelf med fullkomlig tillförsigt uttalar dem. Mellan raderna i Mr Brookes bok kan man läsa ett jublande *Ἐευρηκα*,²⁾ ett segervisst medvetande om att hafva funnit och uttalat lösningsordet till mången gåta, med hvilken det förflutnas sfinx spärrat vägen och hindrat mensklighetens vidare framåtskridande. En dylik fast och glödande subjektiv tro, förenad med öfverlägset skarpsinne, vetande och framställningssätt, är väl egnad att åt sin samtid skänka välsignelsen af bestämda öfvertygelser.

Jemte denna fasta förtröstan på sanningen af sina åsigter eger författaren en lika fast och glad förtröstan på mensklighetens framåtskridande.

Denna segervisshet meddelar sig också åt läsaren, och det så mycket mer, som han finner, att författarens mod ej härflyter från okunnighet om faran utan från vissheten om att kunna

¹⁾ Tidskrift för Hemmet 15:de årg. s. 105.

²⁾ Jag har funnit!

öfvervinna henne. Då författaren upptager och granskar den ena efter den andra af de många system, som jaga den vilsna menniskoanden från blind tro till ytterlig skepticism, från den mest förandligade idealism till den mest försinligande materialism, från dualismens svårigheter till panteismens sjelfförintelse, då läsaren ser honom lugnt granska dessa olika lärobyggnader, erkännande de sanningselement, hvilka deruti kunna finnas, men lika oväldigt förkastande allt skeft och osant, erfar han en känsla af trygghet lik soldatens, som förtror sig åt en skicklig och erfaren anförarens ledning. Föreningen af aldrig vacklande mod och aldrig svikande opartiskhet, ingifver läsaren ett fast förtroende till författarens framställning och satser, alldeles motsatt den pinsamma tvekan, som väckes af absoluta förkastelsesdomar utan föregående pröfning och motivering. Man känner instinktliskt, att denna stora ande har råd att vara rättvis, och att han så klart inser segerkraften hos egna argumenter, att han ej med tystnad eller summariskt fördömande behöfver förbigå sina motståndares.

En utmärkt författare har yttrat: Det gifves ingen vanskeligare afgud än menskligheten; och likväl tycks det som vore tillbedjan af denna afgud nästan medfödd hos många naturer, tillhörande moralens och intelligensens adelsklass. Denna människodyrkan vilseförde Englands utmärkta deister under början af adertonde århundradet, förblindade femtio år senare franska revolutionens ädlaste förkämpar, och, öfverlevvande t. o. m. denna blodiga dementi, genljudar den hos många af vår samtids mest ädla och snillrika författare. Mähända kan man i detta förhållande spåra reaktionen mot lärorna om människans totala oförmögenhet till allt godt, och se, hur den ena ytterligheten framkallar den andra. Mr Brooke har ej lyckats hålla sig alldeles fri från det älskvärda felet att se sina medmänniskor för mycket i ljus. I denna benägenhet torde man ock finna orsaken till hans stora förhoppningar på mensklighetens framtid. Lifvets mörkaste skugga, syn-

den, har han utelemnat eller blott i förbigående antydt. Den djupa känsla af disharmoni, af söndring från idealet, med hvilken äfven den ädlaste menniska måste instämma i den förlorade sonens utrop: "*fader; jag hafver syndat i himmelen och inför dig*"! finner i hans predikningar sällan uttryck. Hänförd af kärleken till Gud, af evighetslifvets fullkomliga salighet, af broderskärlekens sjelfförsakande lycka, tycks författaren nästan förgäta den nedslående synen af jordelifvets synd och brist. Han synes antaga, och måhända med rätta, att då anden lefver i detta "Härlighetens land", eger sinneverlden för honom ej mer några frestelser; och att detta hänförelsens förbiseende af hindren säkrast leder till deras besegrande.

Med denna benägenhet att se menskligheten i dess bästa dager sammanhänger det förtroende Mr Brooke sätter till sunda förståndet, eller med andra ord till menskliga tankekraften i allmänhet och hans öfvertygelse, att denna skall kunna tillägna och tillgodogöra sig äfven sådana djupa andliga sanningar och ideer, hvilka hittills vanligen ansetts tillhöra endast tänkare och teologer. Denna öfvertygelse lifvar hans mod till det vågade försök, vi ofvan antydt, att inför allmänheten predika en filosofisk teologi, som hittills varit förbehållen blott de lärdas studerkammare. Han tvingas till detta försök också genom en klar och aggande insigt af det trängande behovet att så vidga religionsbegreppen, att de kunna tillfredsställa äfven naturforskare och tänkare. Det ligger något rörande i dessa hans bemödanden att göra de filosofiska och teologiska spekulationernas resultat till ett commune bonum, hvilket, så hoppas han, skall småningom genomtränga allmänna opinionen och mildra söndringen mellan tro och vetande.

Af de många sociala frågor, Mr Brooke belyser och utreder, och hvilkas uppfattning han höjer och renar, vilja vi här endast vidröra den om qvinnan och äktenskapet. Det utmärkande karaktersdraget i det qvinnoideal, som föresväfvar allmänna opini-

onen, är ett slags godhet, gränsande till karakterslöshet, en vek, nästan viljelös hängifvenhet för andras önsknings, en individualitetens sjelfuppoffring, man vore frestad säga sjelfmord. Trycket af denna allmänna opinion försvagar qvinnokarakteren och betager den styrkan att äfven i strid mot andras önsknings fasthålla och följa sin egen uppfattning af det rätta. Härigenom minskas ock det inflytande en ädel qvinlig personlighet bör utöfva på sin omgivning. Mot denna falska uppfattning af qvinlighet reser sig författaren med allvar och skärpa, och han yrkar som ofvislig pligt, att t. ex. dottern vägrar lydriad åt föräldrar, som med böner eller befallningar vilja förmå henne att äkta en man, för hvilken hon ej kan hysa hvarken *aktning* eller *tillgifvenhet*, vore han än så rik som Croesus, och kunde hon än derigenom rädda familjen från ekonomiskt betryck. Samma sjelfständighet och sjelfaktning uppmanar han qvinnan att visa gent emot den man, som utan att ega hennes kärlek och sympati dock fortfarande eftersträfvat hennes hand. Mr Brooke påminner om att eftergifvande sjelfuppoffring, i detta fall, om den också vore förestafvad af de renaste motiv, dock vanligen leder till bådads och äfven till andras olycka; emedan hvarje sjelfuppoffring, som kränker individens moraliska natur, är till viss grad omoralisk. ¹⁾

Den i början af vår artikel antyddas söndringen inom kyrka, stat och samhälle, förorsakad genom nutidens skiljaktiga religionsmeningar, sträcker sig stundom ända ned till det enskilda familjelifvet. Fast den der ej gör så mycket väsen af sig, äro dess verkningar kanske än skadligare; ty ofrid och disharmoni, alstrad inom hemmen genom mans och hustrus olika uppfattning af andens högsta frågor, måste verka störande på familjen och lossa dess fastaste föreningsband. Söndringen är dock stundom lätt förklarlig genom den olika uppfostran och bildning, makarna ofta erhållit. Hos honom har vanligen förståndsgåfvorna fått en

¹⁾ Ofvannämnda åsigter uttalas förnämligast i Sermons Second Series tr. 1875.

öfvervägande utbildning stundom på bekostnad af känslolifvet; hos henne deremot har detta senare företrädesvis blifvit utveckladt, den teoretiska förmågan deremot vanvårdad. Om det allmänna påståendet eger grund, att mannen besitter mer förstånd, qvinnan mer känsla, så utvecklas genom en dylik uppfostran hvardera partens ensidiga begåfning till än större ensidighet. Hvem kan då undra öfver, att personligheter, hvarandra så motsatta, åtminstone hvad utbildningen beträffar, svårligen kunna harmoniera eller ens förstå hvarandra, och att deras uppfattning af religiösa frågor måste blifva mycket skiljaktig.

Äfven med afseende på dylika söndringar kan Mr Brookes afhandlingar verka helande och förenande, emedan han genom att framhålla det goda och berättigade samt antyda det skefva och inskränkta hos hvardera parten underlättar deras uppfattning af och således äfven försoning med hvarandra. Mr Brookes skrifter böra rekommenderas till studium i alla hem, dock framför allt i dem, der hustrun genom bristande utveckling af tankekraften hyser mindre omfattande religionsbegrepp, mannen genom försummade religiösa anlag hyser inga eller ringa sådana. Också af detta skäl anse vi dem synnerligen förtjenta af en anmälan i Tidskrift för Hemmet.

Emund Gammal.

40. Om den fornnordiska litteraturen.

Forts. från föreg. häftet.

Vi hafva måhända uppehållit oss allt för länge vid Helgeqväderna, men det är svårt att skilja sig från denna den mest nordiska delen af Völsunga-sagan, utan att i några drag söka väcka en aning om deras fängslande skönhet. Det är kanske det härligaste, som forntidssång och saga förvarat oss här i Norden.

Den egentliga Völsungasagens senare del, hvilken omhandlar ungefärligen samma ämne som Niebelungen Lied, står i ingen inre förbindelse med Helgeqväderna och visar så att säga mera allmänt germaniska drag. Sammanhanget skulle förmedlas genom den förmodade släktskapen mellan Helge och Sigurd Fåfnesbane, men såsom man anmärkt, detta sammanhang kan väl hafva kommit till i en senare tid. Helgeqväderna äro att betrakta såsom en jämförelsevis lugn biflod till den egentliga Völsungasagens väldiga ström, af hvilken vilda lidelser, de må nu kallas hat eller kärlek, dana så att säga en enda skummande och hvirflande fors, som rycker med sig allt och alla i döden.

I Helgesångerna känna vi oss till mods, liksom trädde vi in i en forntida offerlund. Väldiga träd skugga en mark, som blifvit vattnad med blod, men kraften och modet å den ena sidan och kärleken och hängifvenheten å den andra göra ett nästan försonande intryck. Det faller liksom ett månsken öfver lunden, det strör glittrande daggperlor på marken och sveper in i en slöja af silfver de gudar, till hvilka alla dessa offer föllo; men

stundom glänser det till som en blixtn —, det är en valkyrja, som med spjut i hand och hjälm på hufvud ljungar fram öfver jorden. I sångerna om Sigurd Fåfnesbane deremot träda vi in i själfva tempelbyggnaden. De gudar, som här stå på stallen, *) äro kärlek, hämnd och guldtörst. Solen faller klart in på de väsen, som mottaga alla dessa blodiga offer, och vi skälfva vid åsynen af deras stenhårda drag, som dock äro förvridna af lidelsen. Det är jätteskepnader, som så uppenbaras för oss, det är intet vanligt mått af mänskliga känslor, som storma oss till mötes. Hvarje ansigte bär stämpeln af att vara invigdt till döden redan på förhand, liksom enligt sagan i en senare tid ett svart kors blef synligt på dens panna, som digerdöden skulle fälla. Händelserna gripa in i hvarandra, lidelserna jaga hvarandra och ett underbart kaos bildas, genom hvars töckniga dunkel ödets obevekliga mör skymta fram i bakgrunden.

Sagan är bevarad i en mängd qväden, säkerligen tillhörande olika, af folket själf så att säga bearbetade varianter af samma ämne. Då man läser dem uppmärksamt, tycker man sig få en inblick i, huru de fått sin nuvarande form. Man tycker sig se tillbaka genom århundraden och skåda den gamle vise Sämund Sigfusson, hvars namn den äldre Eddan bär, tecknande upp dem stycke för stycke, såsom de under hans tid lefde på folkets läppar. Den gamle lärde, som en gång så ifrigt studerade alkemi, astrologi och magi, att han hade glömt sig själf och sitt eget namn, tills andra måste påminna honom derom, har äfven nu glömt sig själf och sitt eget namn, men icke för dåraktiga trollkonster. Hans öra lyssnar till sångerna om de gamle gudarne — och dock är han kristen, — hans själ fångslas af deras skönhet, och med ospard flit bevarar han åt efterverlden forntids sång, forntids tro — och dock är han prest, förkunnare af en annan tro.

*) Upphöjning i de forntida hofven (offerhusen), der gudarnes bilder funnos uppställda.

Alkemisten har gifvit oss sagans rena guld, men han har ingenting sagt om sig själf, han har icke ens nämnt sitt namn; först andre hafva gifvit oss det. De lärde tvista om det verkliga är Sämund, som bragt oss detta fornarf, eller vi hafva att tacka någon annan därför. Kanske är det emedan de veta med sig själfva, att de icke skulle hafva lemnat en sådan gåfva utan att komma ihåg, att med detsamma skänka efterverlden sitt namn som ett värdefullt tillägg. Må vi emellertid ära gifvaren af dessa sånger, ehvad namn han än må bära, prisa hans fördomsfria förvarande af en försvunnen tro och njuta af hvad han samlat. Må vi slutligen böja våra hufvuden för den man, som glömde sig själf — ja, ända till sitt eget namn och blott fördjupade sig i sagans guld och samlade sångens skatter. Men återvändom till Völsungasagans andra afdelning, sagan om Sigurd Fåfnesbane. Dess innehåll är i korthet följande:

Oden, Höne och Loke vandrade en gång på jorden. De funno vid Andvaresfors en utter, som åt på en lax, och Loke slog i hjel uttern med en sten. Åserne togo skinnet af uttern med sig till Redmar, hos hvilken de sökte nattherberge och berättade der sin fångst. Men Redmars son plägade simma i forsen i skepnad af en utter och det befans nu vara denne utter, som Loke dräpt. Redmar tog nu åserne fångne och ålade dem att lösa sina lif genom att fylla utterbelgen med guld och skyla hvart hår med samma metall. Loke, alltid listig, åtog sig att skaffa guldet. Han lånade Råns nät och fångade i forsen dvärgen Andvare, hvilken lekte der, förvandlad till gädda. För att lösa sitt lif måste han å sin sida lofva allt det guld, som fans i hans boning. Men då guldet skulle utlemnas, önskade han behålla en ring. Loke tog ifrån honom äfven den. Då lade dvärgen sin förbannelse på guldet, innan han åter gick in i stenen.

Detta guld, som
dvärgen egde,
tvänne bröders
bane blifve

och bland åtta
ädlingar tvistfrö;
ingen till gagns
mitt gods månd' njuta.

Nu betalade äserne lösepenning med guld, men äfven Oden ville behålla ringen för sig. Redmar såg emellertid ett obetäckt hår på utterskinnet, och Oden måste lemna ifrån sig den för att täcka håret. Loke upprepade nu dvärgens förbannelse öfver guld, och Redmar förebrår honom, att de gåfvor, han gaf, gaf han icke som vän.

Förbannelsen dröjer ej att verka. Redmar vill ej dela med sig guld, åt sina söner, och den ene af dem, Fåfne, dräper honom och bemäktigar sig skatten, drager sedan med den till Gnitheden, der han förvandlad till drake, rufvade öfver skatten. Hans broder Regen gick tomhänd till konung Hjälprek. Här blef han fosterfader åt den unge Sigurd Sigmundsson och eggade denne att döda draken och taga skatten. Sigurd följde rådet, men då han genom att lyssna till foglalåt, — som han förstod, sedan han fått Fåfnes blod på sin tunga —, kom under fund med, att Regen tänkte svika honom, drap han äfven Regen, lastade skatten på Grane, sin oförlikneliga häst, och for söderut. Då han så red, kom han på vägen till Frackland*) till ett fjäll. Här såg han en sköldborg lågande som eld, och deruti låg en valkyrja — Segerdrifva — sofvande, stucken med en sömntorn af Oden, hvars bud hon varit olydig. Sigurd skär af henne brynjan och väcker henne till lif, hvarefter hon tog ett mjödhorn och gaf honom en dryck, medan hon högtidligt helsar högre väsen:

Hell dag,
 Hell dagens söner,
 Hell natt och dottern jord!
 Med blida ögon
 skåden till oss ned
 och gifven oss seger.

Hell eder äser,
 hell er åsynjor,
 hell dig mångnyttiga jord!
 Tal och mannavett
 gifven oss två rena
 och läkehänder, medan vi lefva.

Den prosaiska sagan skiljer sig derigenom från Eddasången, att valkyrjan är Brynhild. Mön undervisar Sigurd om olika slags runor, och de skiljas. Sagan för honom derefter till Gjukes land,

*) Frankernas land, Frankrike.

der han, dårad af en trolldryck, glömmet valkyrjan och äktar Gudrun samt ingår derpå fostbrödralag med hennes bröder, Högne och Gunnar, och förhjälpes den senare till att få ega Brynhild, genom att skifta hamn med honom och på sin Grane rida genom elden till hennes borg och fria för Gunnar till henne. Brynhild tillhör nu Gunnar, men hennes hug står till Sigurd och hon eggas sin man att fälla honom. På ett egendomligt, kort och kraftigt sätt tecknas detta i sången:

Ofta går hon ut
med ondt i hug, —
is och jöklar —,
hvarje afton,
då Gudrun och han
gånga till sängs,
och Sigurd henne
i täcket sveper.

— — — — —
"Mig fattas lust
och älskad man
jag får mig glädja
vid grymma tankar!"

Denna bild — is och jöklar — som oförberedt skjutes in i sången, huru kastar den icke upp dörren för vår inbillningskraft och visar i ett enda ögonblick hela den vilda ödemark af lidelser, som lurar inom ett kvinnobröst och som förödande och krossande skall störta ned öfver en annans husliga lycka. Äfven Gunnars grunande uttryckes lika kort, och den slutpunkt, vid hvilken han stannar, är:

Ensam är mig Brynhild
bättre än allt,

Budles dotter,
bland kvinnor drottningen.

Då han meddelar sig med sin broder Högne gör han inga omsvep. "Vill du snärja drotten till lifvet?" säger han — "Godt är att råda för Rhenmalmen (guldet) och sitta i ro och njuta lycksalighet". Högne var i början ovillig och påminde om de eder, de svurit Sigurd, men slutligen gaf han anvisning på Gutorm, deras yngste broder, att öfva dådet.

Sigurds fall förtäljes olika i olika qväden. I ett genomborras hans hjerta af Gutorm, då han sof vid Gudruns sida, i ett annat dräpes han ute på en ridt till tings med sina svägrar. Men

Brynhild, hvars eggande ord hvässt vapnet, hvilket riktades mot Sigurds bröst, och som "log högt", då hon hörde den klagan och suckan, som uppstämdes öfver den döde —, hon förmådde icke lefva utan den, hvars död hon vållat. Med rund hand utdelar hon smycken åt sina trälar. Hon ikläder sig guldbrynja, bestiger Sigurds bål och sjunker dödligt sårad ned derpå, omgifven af sina smyckade trälar, som blifva hennes och Sigurds dödsoffer. Så sörjde honom Brynhild. Äfven hans makas sorg var stor. Eddan förvarar oss en sång, der dessa båda kvinnors sorg på ett likaså egendomligt träffande som skönt sätt beskrifves. Gudrun satt vid Sigurds lik utan ord, utan tårar, utan suck eller klagan. Jarlarne framstälde sig för henne, men hon satt tyst, fastän hjertat var nära att brista. Hos henne sutto de ädla "jarlabrudar", för henne tolkande sina sorger. Gudrun ensam var stum, tills hennes syster Gullrand lyfte likklädet af Sigurd och kastade det för hennes fötter, sägande

Se på den ljufve!
lägg läpp till hans läppar!

liksom du fannade
levande fursten!

Då höjde Gudrun blicken och såg den fallne, såg det Brustna ögat, den sårade barmen, det stelnade blodet. Hon sjönk mot bolstret och

Hårbandet lossnade,
kinden rodnade,
men tårar runno
som regn kring knä.
Då grät Gudrun,
Gjukes dotter,

så att tårar haglade
huset igenom
och på tomten
gässen skreko, —
fagra hvita foglar,
som ungfren egde.

Derpå följer Gudruns klagan, framställd i samtal mellan henne och systemen Gullrand, tills Brynhild afbröt dem med en förbannelse öfver den, som lärt Gudrun klaga och gifvit henne tårar. Qvädet är för mycket känt, för att behöfva i sin helhet anföras, blott sista versen, som omtalar Brynhilds sorg, må här meddelas:

Hon stod vid stolpen,
stödet hon kramade;
då brann hos Brynhild,
Budles dotter,

eld ur ögat,
etter hon fnös,
då hon såren såg
på Sigurd.

Mindre bekant är det andra Gudruns-qvädets, ehuru det om möjligt tyckes ännu härligare. Berättelsen om Sigurds död lägges här i munnen på Gudrun själf. Den lyder:

Mö jag var bland mör,
moder mig födde,
glad jag satt i buret*),
bröderna höll jag kär
tills mig Gjuke
med guldet gladde,
med guldet gladde,
gaf mig åt Sigurd.

Så var Sigurd
bland söner af Gjuke
som grön lilja
ur gräset uppväxt,
eller högväxt hjort
bland snabba djur
eller glödande guld
bland grått silfver.

Tills mine bröder
mig afundades,
att jag till vän
hade den främste.
Ej de sofva förmådde,
icke om saker sköta,
innan de Sigurd
döden gáfvo.

Grane lopp till tinget,
gny var att höra,
men Sigurd likväl
själf kom icke.
Alla sadeldjur voro
skummande af svett,
mattade svåra
af mördarnes ridt.

Gråtande gick jag
Grane att spörja,
till hästen jag talte
med tårstänkta kinder.
Då skalf Grane,
stack i gräset sitt hufvud,
hästen det visste,
hans herre lefde ej mer.

Länge jag vankade,
länge jag tvekade,
förrän om fursten jag sporde
folkets värnare.

Gunnar skalf,
sade mig Högne
om Sigurds
svåra död:
"Han ligger huggen
hinsides sjön,
Gutorms bane,
gifven åt ulfvar.

Sök der du Sigurd
på sydliga vägar,
då skall du höra
korpar skria,
örnar fågné
fröjdrop höja,
ulfvar tjuta
öfver din vän.

Gudrun.
Hvi vill slik sorg du
mig vålla, Högne,
som du förtäljer

*) Jungfruburet, skämman.

för den förtviflande?
Ditt hjerta skulle
korpar slita
öfver vida land,
men du dock vistas bland män.

Svarade Högne,
i hugen qvald
en enda gång
af stor sorg:
"Då skulle du, Gudrun,
gråta än mer
om hjertat mitt
af korpar högges".

Men jag skyndade
från samtalet bort
till vidt spridda

lemningar af vargars spis.
Jag grät icke,
jag klagade icke,
ej med händer jag slog
som andra qvinnor,
då jag tård satt
hos den döde Sigurd.

Tycktes mig natten
nedmörk vara,
då jag sorgtyngd
satt hos Sigurd;
ulfvar mig tycktes
i allo bättre,
om de mig läte
lifvet mista,
eller jag brändes på björkvedsbål.

Derefter följer berättelsen om, huru Gudrun for öfver fjället och kom till Tora Håkansdotter i Danmark. Här dvaldes hon i sju halfår, sömmande konstmässiga arbeten med den danska konungadottern, tills Gunhild hemtar hem sin dotter och förmäler henne med Atle, Brynhilds broder, Hunernes konung.

Den sista delen af Völsungasagan handlar om Atles och Gudruns äktenskap — ett äktenskap utan kärlek å den ena sidan, utan tro på den andra. Atle misstänker sin hustru för trolöshet. Hon måste frigöra sig från denna beskyllning genom ett slags Gudsdom, och hon går fri. Men säkerligen lefver minnet af denna skymf i Gudruns hug och gör henne bitter mot Atle, och denna bitterhet växer till hat, då han dödar hennes bröder. Olika sänger uppgifva olika bevekelsegrund till detta dråp, begär efter Fåfnes skatt, som Gjukungarne nu egde, eller önskan att hämnas sin syster Brynhild eller slutligen att Gunnar älskade Atles syster Uddrun och att deras kärlekshandel fortfor, oakadt Atles afslag på frieriet. Sångerna öfverensstämma icke heller i sättet hvarpå dråpet skedde. Enligt en besökte Gunnar Uddrun och blef öfverraskad hos henne, enligt andra blefvo Gudruns fränder inbjudne. Gudrun vill varna dem, men miss-

förstås, och de komma till Atles gård. Här blifva de angräpnade och fängslade; på Högne utskars hjertat och Gunnar sattes i ormagård, der han slog sin harpa, tills han dog.

Vi se nu, hvilken förvandling Gudrun undergått på dessa år, som förflutit, sedan Sigurd föll. Samma Gudrun, som då satt tyst vid sin makes lik och omsider fann lättnad för sin sorg i strida tårar, och till hvars bittra klagan vi med rörelse lyssna, tillreder nu tyst och beslutsamt en grym hämd. Hon tvingar sina tårar, helsar Atle välkommen ur striden, och inbjuder honom till arföf. Men den rätt, hon sätter fram för honom, är hans egna söners hjertan, hvilka hon dödat. Det är lustigt i hallen, öl bäres omkring, Gudrun öfvervakar gästabudet, hon bjuder Atle att dricka, men de skålar, hvaruti drycken bjudes, äro hufvudskålarne af hennes och Atles söner. Slutligen omtalar hon för Atle, att hädanefter kan han aldrig mera kalla till sitt knä sina söner, Erp och Etil —, af deras hjertan har han ätit själf och bjudit sina gäster hedersrätter —, ur deras hufvudskålar har han druckit Gunnars och Högnes minne. Då blef gråt i salen, Hunerne gräto alla, men Gudrun fälde ingen tår. Hon grät hvarken öfver sina manlige tappre bröder eller öfver sina blide barnslige söner. Hon utsår guld till huskarlarne. Atle var drucken och tog sig ej tillvara —, och

Hon gaf dynan
att dricka blod,
med mordlysten hand
hon hundarne löste;
hallens dörrar hustrun
med het brand stängde
och huskarlar väckte,
så hon får bröderna vedergälde.

Åt elden gaf hon alla,
som inne vore
och kommo från Gunnars mord

från den mörka gården^{*)}.
De gamla timmer föllo,
förrådshusen röko,
Budlungars hem
brann och sköldmör
derinne kortlifvade
sjönko i heta elden.

Nog är härom ordadt,
icke härefter går
brud i brynja så
bröder att hämnas.

*) Ormagården, der Gunnar satt.

Om Gudrun förtäljer denna sång intet vidare. En annan deremot låter henne kasta sig i hafvet, och vågorna föra henne till konung Jonakers land, der förmälas med landets konung och här se sina söner växa upp och blifva män och falla i en strid, hvartill deras moder eggat dem. Hennes dotter med Sigurd, Svanhild, blef gift med den mäktige konung Järmunnek, som af svart-sjuka lät hästar ihjeltrampa sin hustru, och för att hämnas systemen anföllo bröderne denne och stupade. Gudrun klagar då sina sorger och beder jarlar resa hennes bål i lika höjd med Sigurds, ty

Då kan brinna
bröst, som qual fylde,

eld omgifva hjertat,
sorgerna smälta.

Så ändar Völsungasagan.

Af de öfriga sagorna skola vi blott i förbigående nämna helt få. Sagan om Völund är allmänt känd och tarfvar icke att vidare omordas. Äfven den är gemensam för hela den germaniska stammen och knyter sig till sagan om Ditrik af Bern. Men icke nog härmed. Völundssagan erbjuder jämförelser äfven med andra folks mytiska sägner. Liksom Prometheus är han fjättrad, likt Hephaistos förlamad, liksom Daidalos flyger han sin kos ur fångenskapen. Att fullfölja dessa likheter skulle föra oss för långt. Kunna vi våga antaga, att denna saga är ur-gammal, att den tillhört ett stamfolk, från hvilket så väl greker som germaner härstamma, och att hvarje folk på sitt sätt berättade och utsmyckade den ärfda sagan?

Bland de sagor, som återstå oss, intager Hervarasagan ett framstående rum. Det är sagan om svärdet Tjrfing, — detta svärd, som smeds af dvärgar och, hvarje gång det drogs, måste fuktas med människoblod. Sagan följer svärdets egare från Svafverlam, som med trollrunor aftvang dvärgarne det konstfulla smidet och förde det, tills han själf föll för Tjrfing i barsärken Arngrims hand. Svafverlams dotter Övor blef sedan maka åt sin faders bane-man, och den äldste af deras tolf söner, Anganty, egde Tjrfing.

Härpå följer den intagande episoden om Hjalmars och Ingeborgs kärlek och död. Anganty Arngrimsson föll i striden mot Hjalmar och Tirfing jordades med honom. Hans dotter Hervar manar dock med kraftiga runobesvärjelser fram sin fader ur grafven och kräver svärdet som sin arfvedel —, dessa sånger äro bland de skönaste vi ega från forntiden —; hon får det blott motvilligt och med förutsägelsen, att det skall bringa olycka i hennes ätt. Från henne kom det till sonen Hedrek, hvilken första gången, han drog det, dödade sin broder. Det var det första af de trenne stora nidingsverk, som genom dvärgarnes trolldom måste fullbordas med svärdet, och de andra gingo äfven i uppfyllelse. Hedrek var så vis, att till och med Oden icke försmådde att täfla med honom i visdom. Hedrek blef då besegrad, hvarpå han drog Tirfing och ville hugga ned Oden, men denne flög bort i falkhamn och pålade Hedrek, att han, till straff för att han brutit den besvurna freden skulle falla för Tirfing i värste träls hand. Hans dom gick i fullbordan. Efter honom tog sonen Anganty riket och fick äfven Tirfing, sedan han dödat sin faders baneman. Sagan slutar med ett slägtregister, som för oss till Halfdan snälle och hans sondotters son Harald Hildetand, till hvilken flera hjältesagors ättledningar föra oss. Han är äfven den siste rent heroiske sagokonungen i vår forntid, vid hvars sista kamp i Bråvallaslag valkyrjor stiga ned och blanda sig i striden, i hvilken vi för öfrigt se Starkad och en mängd andre ur åtskiliga mytiska sagner hemtade hjeltar. Från detta slag går Harald, såsom det höfves ättlingen af så många fräjdade hjälteätter, in i Valhall med ett följande af femton konungar och tretio tusen friborne kämpar, dertill invigd af Odens egen hand. En i sanning ståtlig slutscen i vår mytiska forntids skådespel. Berättelsen om detta slag är den sista heroiska dikten i den gamla meningen. Innan vi lemna detta område få vi dock icke alldeles förbigå slägtsäggen om Ynglingaätten. Den är endast bevarad i Ynglingasagan, som är för alla bekant och hvilken åter hufvudsakligen stöder sig på en genealogisk dikt af

Harald Hårfagers skald Tjodulf af Hvin. Men de gamla sånger, hvilka Tjodulf i sin ordning begagnat, äro alla förlorade, så att föga mer än själfva stommen blifvit kvar. Ett genom egen skuld ådraget olycksöde hvilar öfver den ätten liksom öfver Völsungarne och Gjukungarne. Konung Visbur försköt sin hustru Drifva, och förhöll henne den utlofvade morgongåfvan, en guldked. En trollqvinna, Huld, skaffar Drifva hämd på den trolöse och uttalar förbannelsen öfver ätten. Guldkedjan skulle blifva den främstes död inom ätten, och slägtmord skulle alltjämt förhärja den. Och båda dessa förbannelser gå i fullbordan.

Liksom Sverige har sina Ynglingar, så har Danmark sina Sköldungar. Ättens hufvudhjelte är Rolf Krake, den mest fräjdade af alla forne konungar, både för sin gifmildhet, tapperhet och ödmjukhet, heter det. Han var också föremålet för alla minnes-skålar i forntiden. Det är en alldeles egen företeelse med denne tungsinte konung, som skattade tålmodet högst af allt mod. Hans tapperhet betviflas af ingen, men han fikar ej efter bedrifter, han afslår Odens gåfva, ty han tviflar på gudarnes magt, men han trodde på egen kraft och hans kämpar med honom. I hans stridssång Bjarkamål, af en bland hans tappreste kämpar Bödvar Bjarke, utmanar skalden trotsigt Oden. Rolf eger vänner och hängifne kämpar i mängd, men han har ingen brud, och faller för sin systems och svågers lömska anfall utan arfving. Med honom slutar den rätta hjeltedikten om Sköldungarne.

Den gamle Saxo (omkring 1200) nämner ännu en sagokrets — Siklingarne. Den måste hafva varit samtidig med Völsungarne, ty då Brynhild tillfrågas af Gudrun, hvilka som äro de ypperste hjeltar, svarar hon: "Hake och Hagbard". Gudrun och Tora Håkansdotter utsy också bilder af Sigmunds skepp och huru Sigar och Sigger strida. Sigar var broder till Högne, som var fader till Sigrun, Helge Hundingsbanes maka. Att döma af de antydningar som gifvas måste vi hafva förlorat mycket i denna sago-krets, i hvilken den berömda sängen om Hagbard och Signe ut-

gör en episod. Men äfven andra sägner antydast i korthet, lemmande åt vår inbillningskraft att utfylla det bristande, såsom i berättelsen om Sigrid, hvilken såg på ingen man, icke en gång på Ottar, som räddade henne ur jättehand, eller om Alf och Alfild, eller deras dotter Gudrid den stolta. Om vi få tro gifna antydningar, måste sagokretsen om Siklingarne ega en öfvervägande erotisk prägel.

Till de mytiskt-heroiska sagorna få vi äfven i förbigående räkna tvänne, som uteslutande tillhöra Norge: Sagan om Sjökonungen Half och hans kämpar samt Fridtjof den tappres saga. Den förra förefaller nästan som en efterbildning i förminskadt mått af Rolf Krakes saga, och den senare är genom Tegnér's med glänsande snille, om ock i en mera modern anda, utförda poetiska behandling allbekant för svenska läsare.

Det är ögonskenligt att alla dessa sagor, ehuru strängt taget tillhörande en förhistorisk tid, måste vara äldre och yngre. De visa äfven, så till ton som innehåll, olikheter, hvilka icke kunna undgå en läsare, äfven om han icke är forskare i egentlig mening. Eddasångerna äro otvifvelaktigt uråldriga, medförda från fjärran länder vid invandringen till nordn, lefvande som en muntlig sägen från släkte till släkte, tills de, troligen i tolfte århundradet, blifvit upptecknade. En eller annan har visserligen i våra dagar sökt bevisa, att dessa sånger äro icke blott uppskrifna utan äfven diktade i en ganska sen tid, eller då kristendomens inflytande gjorde sig gällande, och för denna sin åsigt anfört flera omständigheter. Nekas kan väl icke heller, att en eller annan inflickning egt rum, något som så lätt kunnat ske vid sägnernas fortplantning under så många århundrade genom muntlig öfverlemning, men i all hufvudsak torde man kunna påstå, att Eddasångerna äro urgamla, hvarom ock deras anda bär vittne, deras ton, versform och vilda storhet. Detta blir allt mera tydligt, då man jämför dessa med sången och sagan från en bestämdt känd uppkonsttid.

Sångerna erbjuda efter hand, hvad stilen angår, ett allt mera aftagande i enkelhet, i sammanträngdhet och kraft. Den episkt lyriska, ofta i dialogform affattade sången öfvergår till den stelare dråpadiktningen. Det enkla fornyrdalaget med endast bokstafsrim öfverglänses — åtminstone i sin samtids tycke — af det konstfullare drottqvädet och alla dess afarter med både bokstafs- och stafvelserim. Omskrifningarna blifva allt tätare. Från att vara ett sirande lad på sångmöns klädafäll, blifva de ett hela dräkten täckande broderi, som, om äfven i sig sjelf pryddigt, likväl hindrar tygets lediga fall, skymmer växtens rundning och gifver en viss oformlighet och tyngd åt hela gestalten. Så förekomma t. ex. redan i Bjarkamål icke mindre än femton olika omskrifningar för guldet i en enda vers, andra att förtiga.

Egendomligt är äfven att iakttaga, huru framställningssättet efter hand utvecklar sig i en alltmer demokratisk riktning. De äldsta sagorna äro konungskt sinnade. Völsungaqväderna m. fl. nämna blott fursten och framhålla honom ensam, det är på honom som all ära faller. Så småningom gör sig dock en annan tanke gällande, den tanken som Tegnér gifvit form i orden:

Härförarn ensam vinner icke slaget,
de djupa leder vinna det åt honom.

Konungen omgifves af en krets hjeltar, som föröka hans glans med sin egen. Vi tänka härvid på Rolf Krakes saga, sagan om Half och hans kämpar m. fl. Men saken stannar icke dervid. Den sten, som rullar utför berget, hejdas icke förr än i dalen. Sagor uppstå, i hvilka konungens gestalt skymmes af hjeltens. Hvad är konung Vikar mot Starkad? Kung Beles söner mot Torstens son Fridtjof? Skulle man icke kunna antaga, att dessa sagor ledde sitt upphof från det folk, som hellre utvandrade än böjde sina stolta hufvuden under en konungs magt och som icke sällan satte orden konungar och våldsmän som liktydiga.

En annan omständighet vid dessa sagor och särskildt vid Eddans hjeltésånger ä qvinnans ställning i berättelsen. I all-

mänhet måste man träffas af den rikedom på qvinliga karakterer, som de nordiska ättesagorna framställa. Med hvilken sanning och åskådlighet visar oss icke sagan qvinnogestalter, än blida och ömma som Hjalmars Ingeborg och Gunnars Uddrun, än lidelsefulla och vilda som Brynhild och Gudrun, eller hängifna och trogna som Helges Sigrun och Hagbards Signe, än starka och oförfärade som Hervor och Alfhild, eller slutligen grymma och onda som Grimhild och Skuld. Och med hvilken skarp blick finnas icke öfvergångar och skiftningar i deras hug och hjerta aftecknade. Ja, de qvinliga karaktererna erbjuda i allmänhet större mångfald, rikare omväxling än de manliga. Skulle det med anledning häraf vara förmätet att framställa en fråga och uttala en gissning angående författarna till dessa sagor och sånger. Uppenbarar sig icke i flera af dem en qvinlig ånde? Vi veta att i senare tid det så högst sällan lyckats en manlig förf. att förstå och i sina finaste skiftningar återgifva en qvinlig karakter, liksom det å andra sidan torde vara samma förhållande. Var det annorlunda i forntiden? hade männen då klarare blick? eller hafva vi att tacka qvinnor för teckningen af flera bland fornsångens och sagans qvinnokarakterer? Om vi omsorgsfullt betrakta de gamla sagorna, skola vi finna de qvinliga gestalterna i allmänhet mera utvecklade i några, under det att hjeltarne äro mera typiskt hållne, medan andra sagor deremot visa ståtliga manliga karakterer och qvinnor, som blott äro fagra och blida, och hvilka utklippta ur den ena sagan och insatta i den andra skulle passa lika väl der som dit de höra. Är det ett misstag att förmoda, att denna olikhet härleder sig af författarnes olika kön. Forntiden känner många qvinliga författare i den historiska tiden. Om äfven sagan om Åslögs ätt icke länder till heder för hennes författareförmåga, så bär dock en af nordens skönaste dråpor — Krákumál (Kråkas tal) — hennes namn, och dess slutstrof:

”Lidna äro lifvets stunder,
leende vill jag dö” —

visar, att hon väl förstod tidens vilda hjeltelynne. Vid Harald Hårfagers hof vistades Jorunn skaldmö, och Hild, Rolf Nefjas dotter och Gånge-Rolfs moder, var äfven skald. I Njålssagan omtalas Torhild skaldeqvinna, Tråens hustru, och Snorre Godes dotter Turid den sagokunniga nämnes såsom en af Are Frodes förnämsta källor vid upptecknandet af tilldragelserna under nordmännens första bosättning på Island. Dock detta förer oss till sagan och sången under den historiska tiden.

41. Rätt må ej med orätt försvaras.

Med anledning af »et aabent Brev» från A. H.

I Kristiania har utgifvits en flygskrift, hvars titel här må förblifva onämnd, och hvars innehåll är af den art, att det faller helt och hållet utanför hvarje slags litteratur, som tillhör det hederliga hemmet, eller ens af misstag eller okunnighet kan antagas förirra sig dit. Vi skulle också lemnat våra läsare i fullkomlig okunnighet om denna skrift, om den ej blifvit försedd med ett bihang af annan hand, hvilket bihang blifvit oss tillsändt i form af »ett öppet bref» och tvingat oss så väl att sjelfva genomläsa flygskriften, som att ett ögonblick fästa våra läsares uppmärksamhet på densamma.

Skriften innehåller redogörelsen för ett olagligt förhållande mellan författarinnan och en ung student, samt den förras försök att vinna upprättelse — allt skildradt med en sådan oblyghet, eller rättare med en så fullkomlig frånvaro af kvinlig blygsamhet och sedligt medvetande, som knappast kan förklaras annat än som följderna af en psykologisk missbildning, hvilken i viss mån torde göra förf:n otillräknelig.

Då vi antydt möjligheten af ett sådant själslyte, och derjemte tillägga att den olyckliga förf:n varit från spääd ålder *moderlös*, att hon i ungdomen kastats mellan ytterligheterna af en sträng pietism och ett njutningslystet verldslif, att hon af naturen varit begåfvad med vetgirighet och liflig fantasi, men aldrig genom uppfostran riktats på att med allvarliga studier eller en fast verksamhet tillgodogöra dessa anlag, samt att hon slutligen vid 24 års ålder, utan motiv och som det synes utan bestämdt ändamål, i hemlighet lemnat hem och anhöriga för att begifva sig till utlandet, der hon sedan i många år lefvat utan familjeband och utan bestämd sysselsättning: — då vi sagt detta, så hafva vi också sagt *allt*, som möjligen kan anföras till försvar för en qvinna, som frivilligt uppträder för att offentligen afsäga sig alla anspråk på sann qvinlighet. — Och detta försvar, vi upprepa det, innebär blott, att förf:n, i följd af olyckliga anlag och en missriktad uppfostran, är otillgänglig för de enklaste begrepp om pligt, heder och dygd, och därför blir i viss mån otillräknelig — icke minst då, när hon på det sista bladet af skriften plötsligt träder fram som målsman för »de moralske Trælle, som sukke under Fordomernes Aag», och såsom en af Försynen korad martyr för »Ret og Retfærdighed».

Så långt hvad skriften och dess olyckliga författarinna beträffar.

Men hvad skall man säga om en annan qvinna, som, stående utanför den hvirvel af lumpna lidelser och förvirrade rättsbegrepp, som tydligen grumlat förf:ns hjerna — hvad skall man säga om en bildad, förnuftig och tänkande qvinna, som med full besinning träder inför offentligheten, för att i ett »öppet bref» upphöja förf:n af den nämnda skriften till en martyr för — *qvinlighetens* sak! prisande hennes handlingssätt såsom ett moraliskt hjertemod, »hvis hele Storhed kun en Kvinde formaar att fatte, en Heroisme, som vil bringe Raahed og moralsk Usselhed til for Fremtiden at føle sig mindre trygge i ædle Kvinders Nærhed!» m. m. Hvad

skall man säga om en qvinna, som helsar den nämnda skriften såsom en välgerning för både det svenska och norska folket, emedan den förmenas skola »störta det råhetens och skamlöshetens herravälde, som i stigande grad vanärat de två sista århundradena, och som har sin grund deruti, att de ädlaste och renaste qvinnor (??) måste träla under de uslaste mäns lastbarhet och tygel-löshet, m. m.»?

I första ögonblicket voro vi frestade att utsträcka också till brefskrifverskan den otillräknelighet, vi antagit såsom broschyrförf:ns enda ursäkt. Men erinrande oss den andel hon tagit i striden inom norska tidningspressen rörande Stuart Mills bok, »On the subjection of Women», hemställa vi huruvida brevet möjligen skrivits under inflytelsen af ett välmenande, men ytterst oklart begär att försvara qvinnans rätt quand même, utan afseende på i hvilka händer den skulle falla, eller på hvilka grunder och för hvilka ändamål den åberopas — *ett missgrepp, för hvilket vi ej nog allvarligt kunna varna.*

Men icke nog härmed. Broschyrförf:n har erhållit ännu en annan försvarare, som, under pseudonymen »Consensus», tillropar henne ord af den varmaste beundran för hennes mod att gå »dit äran (!) kallar henne, att kämpa för qvinnans rätt och vinna segerpalmen åt sina efterföljare».

För tänkande läsare framstår allt detta — skriften så väl som dess försvar — såsom drag af en moralisk svagsinhet, hvartill man förgäfves söker klaven. Men det ohyggligaste är, att under denna likasom under vanligare former af galenskap skymtar en sanning, hvilken, i stället att komma till sin rätt, nu framträder under en så skef och förvriden form, att den lätt skulle kunna i andra svaga hjernor eller samveten väcka samma förvirring.

Denna sanning uttrycker »Consensus» i förklaringen:

»at de bolde Mænd
 Gav en moral for Kvindens Tro og Ære,
 Og én for sig langt mere let at bære»;
 samt hos brefskrifverskan i påståendet »att makten till en moralisk reform ligger till stor del hos qvinnan.»

Men dessa sanningar hafva icke den ringaste tillämpning på bokens förf:na och de förhållanden, som hon med i sanning förfärande uppriktighet afslöjar.

Bevisen för detta påstående återfinnas på hvarje blad af boken. Här må det vara nog att framhålla hurusom en 28-årig qvinnas heder, tillspillogifven vid första ord af en lättsinnig ynglings s. k. »kärlek», understödda af ett slipprigt citat ur en hennes »Yndlingsbög», samt den begärda »upprättelsen» i form af en på öret uträknad kostnadsersättning, eller möjligen ett äktenskapslöfte, aflagd vid altaret i öppen afsigt att aldrig hållas, visserligen icke äro fakta som berättiga den förfördelade att helsas som bebådare af en ny, högre sedelag, eller »banérförare för en ädel sak».

Orätt försvarar ingen rätt, och vi afvisa härmed på det bestämdaste, och en gång för alla, hvarje försök att med sådana afsigter besudla arbetet för den djupare uppfattning af qvinnans både pligt och rätt, hvars offentliga målsman inom Norden denna tidskrift varit sedan 17 år.

Sanningen i de anförda orden är den, att *domen öfver ett sedeslöst lif må drabba lika tungt man som qvinna*, samt att *denna den gudomliga sedelagens högre och rättvisare tillämpning ligger till stor del i qvinnans hand.*

Medlet är dock icke den sig sjelf afslöjande oqvinligheten; icke heller blotta barnets omedvetna oskuld; utan denna medvetna, kyska qvinlighet, som renar den moraliska luftkretsen på allt vidare områden, inom hem och samhälle, inom litteratur och lagstiftning, som bekrigar lasten genom att beröfva honom hans lifsluft; denna äkta qvinlighet, som på samma gång hon till det yttersta skärper det sedliga medvetandet och upprätthåller grän-

sen mellan rätt och orätt, dock, i känsla af mensklig ofullkomlighet, långt ifrån att »kasta första stenen», räcker den stapplande handen och tillhviskar den ånrande Förbarmarens ord: »*gack! och synda icke härefter!*»

»Den moraliska reformen» är, vi upprepa det, högt påkallad, och den åligger i ej ringa mån qvinnan, men den måste börja med henne sjelf, och ha till syfte »*ej att upplossa lagen utan att fullkomna honom.*»*)

Red:n.

42. Bref till hemmet från en i Brasilien bosatt ung svenska.

Campinos d. 27 April 1871.

Min dyra moder!

Den i förra brevet omnämnda nationalfesten har nu egt rum och var verkligen ståtlig. Midt på det största torget var uppförd en förtjusande paviljong, med tak och väggar af tyg: omgifven af en mängd ditförda palmträd och rikt belyst af kulörta lyktor företedde den anblicken af ett fé-palats. Alla hus voro äfven rikt upplysta och behängda med flaggor. Utanför B:s hus fick jag äfven glädjen att se den svenska flaggan! Festen började med kanonad och ett ståtligt fyrverkeri. Nationalsånger med accompagnement af instrumenter utfördes särdeles väl utaf 20 unga damer, föreställande Brasiliens 20 provinser; de tågade genom den med äreportar smyckade staden, bärande fanor i

*) Sedan detta skrefs läser den usla flygskriften utgifvits i ännu en upplaga — en omständighet, som ytterligare berättigar oss att mot densamma inlägga vår och alla rättsinnade qvinnors protest.

händerna. Det ena talet aflöste det andra och en allmän entusiasm var rådande. Denna fest varade i tre dagar, derefter var allt åter lugnt, och lärar detta kostat campinesarne 6,000 Rdr. En stor förtjenst hos brasilianarne är att de icke berusa sig; ser man någon drucken är det alltid en utländning.

Donna Barbara är nu frisk igen, och det är fråga om att vi skola resa ut till Mozas egendom; vi lemna troligen ej staden före Pingst. Herrskapet R:s äro utmärkt snälla och vänliga emot mig; jag tillbringar alla söndagar hos dem. En dag i denna veckan var jag der med mina elever, då vi roade oss med att koka knäck och baka tunna pannkakor, hvori barnen funno stort nöje. Jag är bra lycklig som har familjen R:s att gå till, Gud vet hur jag annars skulle finna mig här, ty donna Barbara är ju ständigt sjuk. Hon ligger hela dagen i en hängmatta och hennes man i en annan utan att säga ett ord.

Här hafva vi nu varit innestängda i tre veckors tid; det inträffade en olycka på jernvägen genom sammanstötandet af 2:ne lokomotiv hvarvid några personer dödades och flera blefvo skadade. Jernvägen tillhör engelsmännen, och olyckan tillskrifves öfverintendenten, som är engelsman. Han har blifvit insatt i fängelse. Sedan vi, som sagdt, varit instängda i 6 veckor från umgänget med den öfriga världen, hitkom en annan person, som åter öppnade jernvägstrafiken; den andre får ännu några månader sitta i arrest, sig sjelf till straff och andra till varnagel. I allmänhet äro engelsmännen här föga omtyckta men nordamerikanerna deremot mycket.

I den sköna staden Buenos Ayres har gula febern rasat så förfärligt att der dött 900 à 1000 personer dagligen; der måste anläggas en särskild jernväg till kyrkogården för att man skulle hinna begrafva så många lik om dagen, men det oaktadt medhans det ej, utan många blefvo qvarliggande och förpestade staden.

Campinos d. 17 Nov. 1871.

Med den nu afgående posten vill jag sända dig några rader för att omtala att fru H. lyckligen anländt — och tackar jag dig på det hjertligaste för de saker du skickade med henne. Men tänk dig min förskräckelse, när hon omtalade, att ett stort paket som du skickat, och som hon förvarat i en säck, bortkommit. Hon hade i Santos fått se att de nedkastade säcken i en båt, som skulle föra passagerare åt ett helt annat håll, men fast hon skrek och ropade var der ingen som förstod henne. Den lilla asken, som hon hade i sin koffert, har jag riktigt med sitt innehåll bekommit tillika med Teljekringlorna, och tackar jag dig hjertligt därför, men tror ej att det är värdt, att någonsin mer hitskicka saker, då det så ofta misslyckas. Bra kärt var det att få så färska helsningar från dig; hon tyckte att jag var så lik dig.

Nu vill jag omtala för dig, att jag sagt upp min plats härstädes och kommer att antaga den platsen som fröken G. ej antog. Jag har länge tänkt härpå, ty dels är gubben här litet för mycket snål, dels vill jag på inga vilkor flytta ut till deras Citio som ligger långt ifrån andra människoboningar. Om sjukdomsfall skulle inträffa, kan man der ej få hjälp på flera dagar, och dessutom har en deras släkting, hvilken jag undervisat emot betalning, nu slutat, och jag vill ej hafva mindre lön nu sedan jag lärt mig deras språk och känner till deras förhållanden. Jag har ej haft hjerta att säga någonting åt familjen så länge Donna Barbara varit sjuk, men nu är hon riktigt frisk och därför har jag brutit isen; de tycktes ej vilja tro att det var mitt allvar, och de hafva genom flera personer sökt öfvertala mig att stanna kvar. Jag erkänner att det blir svårt att skiljas från barnen, som varit ovanligt snälla, då deremot barnen i den andra familjen skola vara mycket svåra, men jag får väl tämja dem. Der blir det mycket bättre hvad mat och dryck samt bostad beträf-

far. Deras fazenda ligger endast en fjärdingsväg från staden; likväl kommer min toilette att kosta mer än nu, ty de umgås med de förnämsta familjer på platsen, men så blir ju lifvet litet behagligare än här. Jag önskade att flyttningen vore öfverstökad, ty så fort det blir tal om den börja barnen gråta och narra mig ganska ofta att göra detsamma. Det lider nu emot julen. Tredje julen som jag är skiljd ifrån eder! Trenne till — sedan hoppas jag vi få vara tillsammans. Tillönskande eder en fridfull och glad helg slutar jag mitt bref med hjertliga helsningar till pappa, syskon och vänner från din alltid tacksamma tös.

Sao Bento d. 9 Febr. 1872.

Haf tusen tack för ditt kärkomna bref, som jag emottog dagen innan vi begåfvo oss hitut till Mozas Citio; vi äro för närvarande här för att få inandas litet landluft, hvilket skall blifva rätt skönt, fastän det är förknippadt med många obehag. Boningen är så liten och så fullpackad med människor, att man endast har natten för sig sjelf. Medan jag nu sitter och skrifer, svida mina ögon af röken, som tvingar sig in genom den ej särdeles täta fönstergluggen, ljuset fladdrar så att jag knappt kan se, och rättorna hafva redan börjat sin balett på basttaket. Som här är godt om grannar komma ständigt människor hit och vi äro äfven ute och roa oss litet ibland. Af ditt bref ser jag att A. ännu ej öfvergifvit hoppet att få komma hit, men här börjar nu blifva oroligt och det vore alltså bättre om hon kunde få någon annan god plats på några år, tills det blir litet säkrare här än det nu är. Om min lilla mamma nu vill vara förständig, och ej onödigtvis oroa sig, skall jag omtala ett väl anlagdt uppror, som likvisst blef upptäckt fem dagar före det tilltänkta utföran-det. Jag omnämner detsamma emedan det är troligt att berättelsen derom kommer att stå i tidningarne, och jag vill således

på förhand uppmana dig att vara lugn. Förhållandet är, att här i Campinos är bosatt en brasilianare, vid namn Vespasianus, som under kriget med Paraguay, för 5 år sedan, blef af regeringen ditskickad med en mängd vapen och krut, hvilket allt han fann för godt att gömma i åtskilliga hus, samt till en del gräfvat ned på sin egen gård. Under tiden lär han värfvat de intelligentaste bland negrerna och inbillat dem, att regeringen ville, genom honom, befria dem från slafveriet och att det nu endast berodde på dem att vara tappre. På sammankomster som de haft om nätterna, har han lärt dem handtera skjutvapen etc. Sjelf är han hvit, en vacker och intelligent person, och svårt är att utforska hans afsigt med detta uppror; endera ville han väl rikta sig genom att plundra dessa rika plantörer eller göra sig till höfding för negrerna i hela provinsen S:t Paulo. Under rättegången har det blifvit upptäckt hur allting varit föranstaltadt: på gifven signal skulle en strax utom staden belägen fabrik antändas, och då antagligen alla rusade ut från staden för att rädda, skulle negrerna störta in i husen och plundra och befria sig från "hvitskinnen". Allt detta var ämnadt att försiggå den 1 Januari, och hade det troligen äfven skett, om ej en trogen neger under rättat sin herre om den tillernade katastrofen. Nu hafva trupper anländt från Campinos till vårt försvar, men man hör ständigt omtalas uppträden på citierna. Ja, Gud gifve jag vore lyckligt hos eder med mitt lilla kapital på fickan! Nu frågar jag: bör jag skaffa A. plats här, eller bör jag låta bli? Om några år blir här nog lugnare, då negrerna hunnit få klart för sig, att det blott är deras barn men ej de sjelfva som äro fria, hvilket de ännu icke förstå. För egen del hyser jag ingen fruktan utan hoppas att allt skall med Guds hjälp gå bra.

Som du ser har jag ännu ej lemnat denna familj; de tyckas ej hafva lust att skiljas från mig, och jag har sagt dem, att så länge de stanna kvar i staden, så länge dröjer jag kvar hos dem. — Helst stannade jag kvar för att slippa ifrån obehaget att byta

hem. I lördags var jag nere hos doktor Langards för att få språka en stund med min landsman, och det var rätt treffigt; han reser troligen med segelfartyg till Sverge i april. — — —

Campinos d. 28 Febr. 1872.

Återkommen från min landtséjour möttes jag af underrättelsen att jernvägen återigen blifvit ofarbar, till följd af ett berggras, hvarvid en maskin förstördes genom hvilken vagnarne måste föras upp medelst jernketter; och därför har brefvet som jag skref på Mozas citio ej förr blifvit afsändt.

Jag mår mycket bra, och det var mycket ljufligt att under 3:ne veckor få andas landtluft. »Min familj» har i dag på morgonen rest ut till sin Citio, således har jag tagit mig ferier under den tid de äro borta; de ämna återkomma till påsk. Louise R. har inbjudit mig att under denna tid bo hos dem, och således sitter jag nu och skrifver detta i deras lilla fridfulla hem. Det är förtjusande att få hvila sina öron från allt brasilianskt sladder! Familjen tyckte naturligtvis ej om att jag ej följde med till landet; de begripa nog att någon orsak ligger dold under dessa ferier; troligen kommer det nu till afgörande oss emellan.

Redan i dag på morgonen gingo vi tidigt till en utom staden belägen villa och drucko nysilad mjölk, och i morgon afton skola vi taga en sexa med oss och gå dit igen. Ack, om jag då hade min lilla mamma med mig! Hur annorlunda jag då skulle finna dessa små utflygter!

Den 8 Mars.

Det är nu på andra veckan som jag är hos R:s och vi hafva så utmärkt treffigt. Jag får nu riktigt sköta om mig — badar,

promenerar, dricker öl och vin hvarje dag, så jag blir snart stark som en björn, men hettan här är nästan outhärdlig — tänk dig 38 gr. i skuggan och intet regn, intet moln som undangömmar den brännande solen! Du skall dock ej tro att min helsa lidit af klimatet; nej, sedan jag nu får kraftig och ordentlig föda. hvilket jag saknat hos Chycos, mår jag förträffligt.

Den i förra brevet omnämnda utfärden var särdeles angenäm. Kaffet kokades i det gröna af Lisens lilla »Rulta», som vi kalla deras jungfru, en liten tyska, som är så fet och rund att hon riktigt gör skäl för namnet. När vi på aftonen återvände hem, kommo vi öfverens om att man äfven i Brasilien kan göra sig treffligt.

Den 23 Mars.

I lördags just som jag förseglat mitt bref till dig, kommo mina elever till R:s med underrättelsen att deras mor åter insjuknat, de hade således återkommit till staden tidigare än ämnadt var. Sorgligt nog blir hon allt sämre och sämre — vi hafva i dag varit riktigt oroliga för henne, men läkarne säga att det endast är svaghet. Huru olyckligt att behöfva framsläpa hela sitt lif utan att en enda dag vara fullkomligt frisk! R:s blefvo så ledsna att ej få behålla mig så länge som vi beräknat, men nöden har ingen lag. Emellertid har jag haft några utmärkt angenäma veckor hos dem —; de äro så innerligt goda och vänliga mot mig.

Med löjtnant R., som lofvat att sjelf framlemna det, sänder jag en liten ask med diverse småsaker åt eder mina kära, kära vänner. — De många muntliga helsningar jag skickar, blir det honom nog svårt att framföra — de äro legio!

Campinos d. 7 Maj.

— — — Sent i lördags qväll var jag så lycklig att erhålla ditt kära bref, tillika med systrarnes. Då jag slutat läsa dem var kl. nära 12. Dessa, likasom alla de bref jag får från hemmet om aftnarne, förorsakade mig en sömnlös natt. Jag lefver så upp i gamla minnen och tankarne komma i en sådan spänning att det blir mig omöjligt att somna. Glad blef jag därför, när min negresse klockan 6 kom in med mitt kaffe, denna gång så tidigt af den orsaken att hela familjen var bjuden till Mozas svärföräldrars »chaera» som ligger helt nära staden. Vi foro kl. 7 för att öfvervara messan och sedan tillbringa dagen hos dem, och njöt jag i fulla drag af den herrliga naturen samt de sköna orangerna som der vid denna tiden öfverflöda. Vi roade oss med att tillaga »ljuarapa», ett slags saft, som är mycket god och pressas ur sockerröret, med en för detta ändamål i trädgården befintlig maskin.

D. 15 Maj.

Jag vill nu avsluta mitt bref för att i morgon sända det på posten, ty om måndag reser jag med Donna Barbara på ett par dagar ut till Cition. Trots alla mina föresatser kommer jag ändå dit ut igen, men förhållandet är, att Donna Barbara, som jag nämnt, legat i svår tyfus-feber, och fastän hon nu är återställd, är hon likväl ej så stark att hon tycker sig ännu kunna skiljas från mig, utan har så innerligt bedt mig följa med dem ut på en 14 dagar, efter hvilken tid de återvända hit för att öfvervara festen vid jernvägens invigning —; och, lilla mamma, du känner mig och vet att jag har svårt att säga nej, då man beder mig om någonting som det står i min makt att bevilja. Om jag nu ej velat följa med henne, hade de ej rest ut till landet, utan stannat i staden dessa veckor; äfven jag tycker att det

skall bli skönt att en liten tid få lemna staden. När de sedan efter festen begifva sig ut igen, då skiljas vi. Jag tror mig i Donna Barbara hafva funnit en verklig vän, som man ej finner lätt bland dessa brasilianare, och jag gör också för hennes skull en och annan uppoffring. I slutet af denna månad är jag nemligen bjuden ut till en citio, som tillhör en af familjens slägtingar, för att öfvervara en stor fest. De skola inviga ett nytt präktigt corps de logis, och jag tror att de bjudit nära nog hela Campinos. Der äro arrangerade ej mindre än 100 sängar; värden sjelf lärer inköpt fyrverkeri-piecer för 1,000 Rdr. och gästerna medföra väl lika mycket. Jag har fått så många bud och inbjudningar, att jag allt är litet ledsen öfver att ej få vara med. Bal blir der i 3:ne dagar med musik från Campinos. Det var allt litet egoistiskt af Donna Barbara att bedja mig följa henne, i stället för att fara på bjudningen, men hvad är nu att göra? Jag har gifvit mitt löfte och således är det ej värdt att tänka mer på saken.

Den negren jag omnämnde i ett föregående bref, som upptäckte den der sammansvärjningen, bars härömdagen förbi som lik åtföljd af en stor procession; han hade blifvit lofvad att till belöning erhålla friheten, men hans kamrater förgiftade honom; så han hann ej så långt som att få känna hvad frihet vill säga.

Campinos d. 17 Juli 1872.

Det är jemt en månad sedan jag sist skref till dig. Jag kan nästan säga, att jag sedan dess ej haft en enda dags lugn, åtminstone har min lekamen varit på ständiga irrfärder, någonting för mig alldeles nytt här i Brasilien.

Jag-sitter nu i mitt nya hem, nemligen hos Franco Pompio till hvilken fröken G. ej ville komma, — men mera om mitt nuvarande hem längre fram. För att nu gå i ordning med frå-

gorna vill jag till en början beskrifva midsommaren. Vi tillbragte densamma på Donna Barbaras citio, hvarest hon tillställt en liten fest för sina negrer, hvilka (åtminstone som de sade) voro ytterst förtjusta att se henne der, efter hennes långa bortovaro. Festen var mycket enkel och bestod endast deri, att deingo äta en någorlunda mensklig middagsmåltid, t. ex. kokt kött, ris och litet vin, hvarefter de dansade hela natten, ända till frukosttimman. Till en början var det ganska roligt att se på dansen och höra på deras sång, men det blir snart tröttande till följe af det förfärliga accompagnementet som utföres på ett par trummor, gjorda af ihåliga trädstammar, på hvilka musikanterna sitta gränsle och dunka af alla krafter. Somliga af negrerna voro infödda afrikaner, och det var rätt roligt både att se dem dansa och höra dem sjunga. Jag önskade, der jag satt och betraktade alla dessa olika grupper, att jag med ett trollslag kunnat transportera hela skaran, i det skick den var, till kongl. operan i Stockholm; jag är säker om, att jag ej skulle förtjent så litet på den förevisningen. Vi kvarstannade endast några dagar, hvarefter vi foro till den cition dit jag var bjuden på den förut omnämnda stora festen, hvilken jag trodde mig ej få komma att bevista; men efter något öfvervägande ansåg sig Donna Barbara tillräckligt frisk för att resa dit, till stor glädje för mig och all den öfriga ungdomen. Vi anlände dit några dagar före festen och hjälpte då till med åtskilligt smått, såsom att torka vinglas, klippa kulörta krås att sätta omkring brickor m. m. Ja, ser du, lilla mamma, detta var en fest som heter duga! Det är endast i Brasilien, der det är så lätt att förtjena penningar, som någonting sådant kan åstadkommas. Att gifva en noggrann beskrifning på allt, vore nästan omöjligt, men du kan möjligen göra dig en liten föreställning om det öfverflöd som rådde, då jag omtalar, att till och med negrerna tömde den ena champagne-buteljen efter den andra. På gården var uppslaget ett stort tält der alla måltiderna intogos. Der voro kuvert för 120 personer, men de

förslogo ej på långt när, utan måste det äfven dukas inne i rummen. Sedan middagen var serverad afbrändes ett utmärkt fyrverkeri, hvars make man omöjligt kan få se i Sverige och sedan gällde det att skyndsamt kläda om sig till balen. Denna gången dansade tösen din och fick till och med dansa första dansen med Campinos förnämsta storhet presenterad af värden sjelf och vis å vis honom. På detta sätt fortsatte vi i 3:ne dagar hvarefter hvar och en for hem till sitt.

Jag skall nu försöka att, så troget som möjligt öfversätta en Campinos-tidnings redogörelse för denna fest, hvilken lyder sålunda: I det nya och ståtliga palats, som tillhör Senor Estamislán Ferreira de Camago Andrade, hafva vi bevistat den underbara S:t Petri-festen. Denna fest var i sanning lysande, illustrerad af en stor mängd damer och ärade kavaljerer, och utgjordes af briljanta fyrverkerier, lusteldar, livvade baler med en utmärkt orkester, samt utsökt splendida middagar. För att ännu mera förhöja festen, spelade tvenne af damerna (undertecknad och min elev Elidia) åtskilliga musikstycken och läto oss höra förtjusande arier och romancer. Palatset var förvandladt till ett verkligt paradiset. De behagliga sångerna, hvilkas ljuflva toner blandade sig med de harmoniska ljud som framvällde från pianot, erbjödo åt örat en musik i hvilken, vi våga säga det, endast himlens englar kunna instämma. Quadriller, valser etc. dansades under största ordning och glädtighet. Redan vid de första ljuflva och friska morgonfläktarne rycktes gästerna ur Morphei armar genom kanonskott och vackra musikstycken, och vid denna lysande fest, för hvilken vi nu i korthet redogöra i denna enkla tidning, fattades ingenting för gästerna som åtskiljdes med den högsta tillfredsställelse öfver den uppmärksamhet och välvilja de rönt af Senor Ferreira och hans värdiga maka. Denna fest var sådan att den af alla de inbjudna skall bevaras i tacksamt minne, och vi hembära denna tacksamhet till vår värd, som så väl förstod att upp-

fylla sin afsigt och ej sparade någon möda för att göra festen värdig honom sjelf och hans gäster.

Nå min lilla mamma, hur tycker du att det låter? Du ser här af att äfven Campeneserna kunna vara poetiskt stämda; de tala ju om englar, himmel, paradiset etc. och oaktadt jag ådrog mig en grundlig förkylning skulle jag ej velat vara derifrån, ty på sådana fester bjudes man ej ofta.

När vi reste derifrån skiljdes jag från min gamla familj; de begåfvos sig ut till sin citio och jag var bjuden till R:s, för att hvila upp några dagar. Skiljsmessen var mycket svår, svårast för min lilla Elidia som nu är så ensam.

På söndagsaftonen, den 14, gick jag till mitt nya hem, åtföljd af R:s, och tror jag nog att jag kommer att trivas här, blott jag får hyfsa barnen litet, samt vänja mig vid den prakt som omger mig. Min våning består af 3:ne rum. Det ena stort och vackert, belagdt med en mycket skön och mjuk matta, samt försedt med rörsoffa och ett dussin stolar; 2 små skåp med spegeldörrar och marmorskifva, på hvardera står en kandelaber med en blomstervas; ett utmärkt vackert bord, äfven med marmorskifva och en candelaber; en stor, vacker spegel hänger öfver soffan och sist har jag der min sköna hvilstol, med en liten console uti som jag fått af Elidia. Ifrån detta stora rum leda 2:ne glasdörrar, den ena till mitt sofrum, der min säng står med sina fina hvita omhängen, lakan och örongott, allt af linne, samt kuddar af rödt siden; föröfrigt är der endast ett toilettbord med marmorskifva, på hvilket ingenting fattas för toiletten, samt en liten klädhängare. Mattor finnas äfven i smårummen, men de äro af finflätad halm. Det tredje rummet är endast för mitt bagage; der har jag en stor byrå, och jag tycker just att en del af mina effekter se förundrade ut, att ej längre behöfva bo i kappsäck; ofvanpå byrån stå mina böcker. Nu kan det väl ej förundra dig, om jag ännu icke känner mig hemmastadd i all denna herrlighet! Snart får jag äfven ett splitternytt piano i

mina rum; här finnes ett som är ganska godt men det skall vara för barnen. Hvad som här kommer att blifva besvärligt är, att man ständigt kommer att vara stadd på promenad — endast nätterna bli mina. Donna Gertrud (så heter frun) är borta nästan hela dagen och jag kan naturligtvis icke låta barnen vara bland negresserna.

Maten och vinerna äro af det bästa slag man kan få i Brasilien; presenter har jag redan fått. — Här skall nu bli en stor hal när jernvägen skall invigas; jag tror ej att donna Gertrud vill följa barnen dit, ty hon är opasslig, utan kommer jag därför att åtfölja dem. Hon köpte åt mig en utmärkt vacker klädning af silke och linne i ljusgredelint, och låter sin sömmerska sy den och garnera den med hvita blonder. Om jag kommer att trifvas här och de bli belättna med mig vore det bra godt om lilla A. kunde öfvertaga denna plats efter mig, då jag en gång reser hem.

Donna Gertrud har varit borta nästan hela denna veckan, så att jag varit ensam med barnen och negresserna. Hon lofvade komma hem i dag, få se hur dermed går! Allt har gått väl under hennes bortovaro, men jag är i en ständig oro att någonting skall hända barnen, ty de äro riktiga små vildar, icke egentligen elaka, men mycket bortskämda.

Alla mina fordna elever hafva varit här på besök hos mig, till och med Moza med sin lilla pojke. Jag har äfven varit flera gånger hos Donna Barbara. De äro nu i staden för att afvakta jernvägsfesten. Donna Barbara är alldeles förtviflad öfver att jag lemnat dem; de ångra nu att de ej voro litet frikostigare mot mig och säga att de gerna velat gifva mig 2 contas (4000 Rdr) eller mera, om jag velat stanna, men det är bra sent att tala derom nu, då jag redan är på denna plats.

Min fru har nu kommit hem — få se hur länge hon stannar hemma. Den arma modren förlorade för kort tid sedan ett 3 månader gammalt barn, som tillsammans med sin amma satt i

en banque eller bärstol, då en af åsnorna snafvade och stjelpte omkull banquen så att både amman och barnet föllo ur; den lilla dog ögonblickligen och föräldrarna hafva ännu ej hemtat sig efter denna sorg. De hafva likväl nio barn qvar.

Här i familjen ville de hyra en hvit tjenarinna för min upp-passning, men det tyckte jag var för mycket, och sade mig redan vara van vid negresserna; de hvita tjenarinnorna här äro för det mesta tyskor som kommit hit med kolonister.

Nu farväl för denna gång.

Campinos d. 15 Aug.

Som det i dag är helgdag för catholikerne har jag tid att språka med dig.

Jernvägsfesten är nu öfverstånden och har varit ganska animerad, och som jag vet att det roar dig vill jag beskrifva den.

Söndagen den 11:te anlände det långa med blomsterguirlander smyckade festtåget, åtföljdt af 3:ne musik-corpser och en mängd passagerare. Det emottogs med kanonsalut, raketer och hurrarop från en stor människomassa. Läktare voro uppförda, der familjer som hade råd att betala 100 milres fingö åskåda herrligheten. Vi hade plats på en utmärkt bra läktare, och jag kan ej beskrifva för dig den känsla jag erfor vid tågets ankomst — det var omöjligt att tillbakahålla ett par tårar, ty det erinrade mig så lifligt om Europa! Att veta sig kunna färdas med ångkraften härifrån och ända fram till Stockholm är storartadt! Vore bara afståndet ej så stort!

Vi komma troligen att rätt snart resa till Santos för att bada, hvilket skall bli utmärkt skönt; jag är bara rädd att vid åsynen af hafvet och de stora ångbåtarne blir längtan efter fäderneslandet för stark. Herrligt skall det bli att få byta om

vistelseort på någon tid. Men nej, nu har jag kommit på afvägar, det var ju festen jag skulle tala om.

När nu tåget hade anländt, gingo alla aktieegarne att intaga en präktig middag, som var arrangerad vid stationen, och damerna foro sin väg. Mina elever och jag åto middag tillsammans med fru presidentskan, som bodde hos Donna Gertruds mor, hvilken eger det ståtligaste huset i Campinos och har en våning med möbler från Paris och anordnad med den största lyx. Salongsmöblerna äro förgyllda och hennes säng säges kosta 2 contas, eller 4,000 rdr svenskt. Nu är att taga i betraktande att gumman kan hvarken läsa eller skriva. Måndagen gafs stor middag för presidentens, dit äfven vi voro bjudna, men jag ville ej följa med, ty jag hade litet att anordna för aftonens bal. Du kan ej tro, min kära mamma, hur utmärkt vacker min klädning var, den var mycket enkel, men såväl i mitt eget som de flestas tycke den vackraste på balen. Då jag var klädd fästade donna Gertrud ett par utmärkt vackra blommor i mina lockar, en hvit syrén och en törnros, och som klädseln förhöjer utseendet sade hon väl tjugugånges att hon fruktade, att hon skulle bli utan lärarinna, men jag tröstade henne med att det ej hade någon fara. Jag skulle ej för alla världens millioner vilja vara ständigt i Brasilien. Toilettorna voro utmärkt vackra och dyrbara, och briljanter i oändlighet.

Campinos d. 27 Aug.

För ditt så kärkomna bref af den 17 Juli får jag hjertligt tacka! Jag erhöll detsamma tillika med ett utmärkt artigt bref från löjtnant B. vid min hemkomst från en liten lustresa till S:t Paulo hvartill jag och Lisen R. blifvit bjudna af min f. d. principal, S:nor Chyco. Du kan ej tro hur förvånad jag blef när min snälla Moza kom hit och bjöd mig. Jag misstänker

att gubben Chyco ej lefver länge, då han så helt och hållet gått ifrån sina sparsamma vanor. Vi reste dit på lördagsmorgonen och återvände hem måndagseftermiddagen, och det var riktigt roligt att så der opåtanligt få göra en liten jernvägsresa. S:t Paulo är en ganska stor och vacker stad och har ett universitet. Vi åkte omkring och besågo allt som var värdt att se och jag var inne i ett jesuitkloster, hvilket i mitt tycke var det intressantaste af hela resan. I munkklostret emottogos vi af en munk, som visade oss omkring såväl i klostret som den utmärkt vackra trädgården. Han band en särdeles vacker bukett åt mig, som blef helt förundrad öfver att finna en så artig kavaljer dold under munkkåpan, men jag fick sedermera höra att han varit en högre fransk militär som af någon anledning öfvergifvit sitt fädernesland och gått i kloster. Vi voro åtta personer i sällskap, och det gladdde mig att min nya familj fick se att jag var omtyckt af den förra.

Om onsdag blir det återigen en bal som man skall vara med om, nemligen hos Donna Gertruds mor, som gifver densamma med anledning af hennes äldste sons utnämning till baron — en titel, som här i landet endast erhålles genom förtjenst och ej genom födseln.

Här i Campinos hålla vi nu på att bilda ett musikaliskt koteri, hvaraf jag är medlem. Vi äro sexton personer till antalet och skola hafva våra sammankomster en gång i månaden, i en utmärkt vacker lokal, hos den nyblifne baronen. Den första sammankomsten kommer jag troligen ej att vara med om, ty vi skola nu resa till Santos.

I går var jag med 2:ne af mina elever bjuden på en concert; der var så fullt hus, att t. o. m. damerna suto på parkett, någonting aldrig förr sedt i Campinos. Concertgifverskan var en mulattska, (syster till den skicklige kompositören Charles Gonus,) som i går gifte sig med en österrikare af förnäm börd och ståtligt utseende, men förmodligen fattig. — Han egnar sig

nu åt att spela zittra, men har förut varit apothekare härstädes. Jag beundrar hans mod att kunna gifta sig med en så ful och obehaglig människa; — en bra hemgift fick hon genom denna concert.

d. 28. Nu vill jag avsluta mitt bref, som i morgon skall på posten.

Ändtligen hafva dessa fester tagit slut så att man kan påräkna litet lugn. Stora balen var i förrgår, och i går var en soiré på samma ställe. Rätt roligt och mycket fint var det, men jag är så trött att jag knappt kan röra mig. Nu farväl för denna gång.

Santos d. 10 Oktober 1872.

Vi befinna oss för närvarande i Santos, dock ej i sjelfva staden utan 1 mil utom densamma, på ett förtjusande ställe, der Atlanten badar stränderna och vi bada i Atlanten. Vi bo uti en intagande villa, omgifven af palmer och mandelträd. Jag valde mitt rum 1 tr. upp, för att riktigt i fulla drag få njuta af den förtjusande utsigten och de friska hafsvindarne. Klockan 6 hvarje morgon kommer min negresse med mina badkläder, och hela sällskapet följes åt till stranden, som ligger ett stenkast från viken. Det är obehagligt att man nödgas vara klädd då man går i vattnet men åkande och gående passera oupphörligt förbi. Herrar och fruntimer taga till och med sina bad tillsammans, dock ej inom denna familjen, men jag ser att det brukas hos åtskilliga andra. Jag har endast varit här 14 dagar, men blifvit så fet och solbränd att de väl icke känna mig igen då jag återkommer till Campinos. Vi arbeta naturligtvis äfven, men öfveranstränga oss ej, eftersom vi äro här för att riktigt sköta om vår helsa. Det är verkligen löjligt att höra hur alla skrika på mat från morgon till qväll. Vår vistelse här kommer

visst att räcka till medio af november; sedan kommer regntiden, då det är riskabelt att färdas på jernvägarne.

Du kan nog föreställa dig hur förtjust jag skall vara att få åter skåda hafvet och den mängd af fartyg som lågo vid kajen för att lasta. Huru olika voro ej mina känslor då jag för något mer än 3 år sedan såg Santos för första gången! Och med hvilka känslor skall jag återse den om 1 $\frac{1}{2}$ år?

d. 18. Här gå dagarna sin jemna gång, enformigt i de andras tycke, men ej i mitt. Jag tröttnar aldrig att höra vågornas slag mot stranden.

Campinos d. 8 December.

Vi återvände hem i början af November, men uppehöll oss ej i S:t Paulo som ämnadt var. Vistelsen i Santos gjorde oss alla ofantligt godt; vi befinna oss nu ute på cition och fortfara med att taga kall dusch kl. 6 om morgnarna, hvarefter vi promenera. Ja! — har jag ej fått sköta om min helsa de föregående åren så får jag nu verkligen taga min skada igen. Jag mår också förträffligt, men så lefver man här vid stark föda och dricker godt vin till måltiderna. Efter återkomsten från Santos var jag en dag bjuden till R:s i sällskap med generalkonsul Åkerblom, som varit i Coidas och badat. Han hade med sig i sällskap en svensk vid namn Westin, sedan 30 år bosatt i Coidas och gift med en brasilianska. Den stackars gubben hade ej på alla dessa år sammanträffat med några landsmän, så han förstod ej när Lisen och jag talade, ehuru han sjelf talade sitt modersmål ganska bra.

I tisdags hade vi vår musiksammankomst, som var ganska lyckad. Jag spelade med i 2:ne numror och vi hade en utmärkt trefflig afton.

Detta bref framkommer troligen till julen och hoppas jag att denna må för eder alla blifva fridfull och glad. Ännu en jul — sedan hoppas jag få sluta mig till syskonringen omkring mina kära föräldrar! Varma helsningar till eder alla från din ömt tillgifna tös.

43. Om den qvinliga konstflitens alster.

Ur ett föredrag af EMILIE BACH, föreståndarinna för den af Kongl. handelsministeriet stiftade fackskolan för konstsöm i Wien.

I.

På fria fältet uppnår understundom ett vildt fruktträd en ståtlig höjd och ett väldigt omfång; starka grenar utbreda sig åt alla håll, vilda skott skjuta upp på alla sidor, men ibland det rika löfverket mogna endast bittra frukter.

En förständig trädgårdsmästare nöjer sig likväl icke med det vilda trädets utveckling, ej heller glädjes han åt de ymniga skotten, som utan ans utbreda sig för att låta oätliga frukter mogna; nej, med stadig hand skiljer han alla de vilda skotten från stammen, och i deras ställe inympar han ädla telningar, utan att bry sig om att trädet för ögonblicket blifvit bladlöst och att dess förädlade frukter först kunna mogna, när de främmande skotten införlivats med den gamla stammen och fruktträdet åter med den gamla kraften, men på en ny krona, frambringar blommor.

Så är det äfven med många gren på det gamla fruktträdet, industrien. — Vilda skott utan ans och tukt förqväfva de goda telningarne, utbreda sig åt alla sidor, samt grönska och blomma. Men endast bittra frukter mogna. En sådan försämrad telning af den gamla goda stammen är för det närvarande qvinnornas hemslöjder och i synnerhet broderierna, hvilka uteslutande ligga i

qvinnohänder, och på hvilka hvarken industriens eller konstens framsteg hafva något inflytande.

Det är väl knappt nödvändigt att bekräfta sanningen af detta omdöme? Jag behöfver endast hänvisa till våra moderna broderier på stramalj, dessa s. k. påbörjade arbeten, med hvilkas fulländning våra damer så gerna sysselsätta sig; till dessa vingklippta foglar, dessa tapisseriblommor i skärande färger, dessa glittrande emaljornamenter, dessa hundar och kattor i kors-stygn, dessa människofigurer med påklistrade pappersansigten, som möta en öfverallt, och jag är säker att alla konstälskande personer skola förena sig med mig för att klandra och ringakta dem. Men just denna ringaktade del af konstbroderierna är tyvärr hos oss den herrskande. När under verldsutställningen den utmärkt praktiska ideen att förena de österrikiska fruntimmersarbetena till en totalbild utfördes, hade jag, såsom medlem af komitén för fruntimmersarbeten, godt tillfälle att pröfva insändningar från alla landsändar, samt göra intressanta jämförelser.

Nu när jag icke mer skadar någons intressen, när icke mer några förhoppningar om förmånlig afsättning kunna förstöras, när inga andra konsiderationer hindra mig, kan jag öppet säga, att många af dessa arbeten vittnade om en förfärlig okunnighet, ja, till och med oskicklighet hos våra arbetande qvinnor.

Då tillverkades med stor uppoffring af tid de obetydligaste arbeten, kopior af fotografier och kopparstick, vid hvilkas anblick man endast kände medlidande med arbeterskorna, som åtagit sig deras utförande. Man förfärdigade då saker, hvilka saknade så väi konstvärde som praktisk användning; då exponerades virkningar, sammansatta af tusende maskor, men hvilka sågo ut som ordinära väfnader, och slutligen artiklar, som, oaktadt de voro omsorgsfullt utförda, likväl blifvit obrukbara och således äfven osäljbara, derigenom att sjelfva planen var förfelad.

Såsom medlem af juryn hade jag tillfälle att äfven pröfva de saker, som af estetiska skäl utgallrades såsom olämpliga för

expositionen, och jag iakttog då, att de absurdaste af dessa den qvinliga flitens alster icke härstammade från vårt landtfolk eller från aflägsna småstäder, utan just från residensstaden Wien och i en betänklig grad från de högre flickpensionerna derstädes.

Deremot visade världsexpositionen i öfverraskande och äkta orientalisk prakt den österländska yrkesflitens rika skatter, de ostasiatiska qvinnornas dyrbara sömnader samt utsökta broderier från Japan och Kina; och genom dessa utmärkta prof på qvinnoslöjder kommo vi till det resultat, att mera aflägsna nationer, på hvilka den öfriga världens framåtskridande och kultur ej hafva något inflytande, ända till våra dagar oförändradt bibehållit sina ärfda qvinnoslöjder, under det att hos oss det oupphörligt vexlande modet alltjemt infört nya och försämrade.

Verldsutställningen visade oss vidare fransyskans smaktfulla arbeten, lika sinnrika i planen som eleganta i utförandet. — Men hvad man hoppats af denna lärorika utställning, nämligen en allmänt spridd insigt om det bland qvinnoslöjderna goda och antagliga eller dåliga och förkastliga, det har den ingalunda verkat.

En promenad genom Wiens gator, en blick på julmarknaden eller på fönstren till våra tapisseributiker visa oss, att våra damer i världsexpositionens stora lärosal ingenting lärt och ingenting glömt.

Nu så väl som förut prydas mattor och soffkuddar af broderade lejon eller tigrar, stundom också af rödkindade barn, som äta smörgås, och vi komma i valet antingen vi skola trampa på ett djur eller ett barn, eller om vi skola luta oss mot en smörgås, låt vara att den är broderad. Nu så väl som förut finner man Beethovens porträtt pryda sitsen på en pianostol och Schillers ärade drag afteckna sig på en soffkudde.

Uttrycka vi väl vår förtjusning öfver den store tonskalden genom att »sätta oss öfver honom» hvarje gång vi taga plats vid pianot, eller tillfredsställa vi vår känsla för komfort genom att nyttja Schillers just ej så mjuka profil till ryggstöd? Jag vet det

icke. I valet af mönster är det omöjligt att beräkna damernas smak, det otyglade godtycket herrskar då i stället för lag, och från det högsta till det lägsta är allt tillåtet, blott det behagar. Såsom motstycke till Schillers porträtt såg jag för kort tid sedan på en toilettduk kammar och borstar inbroderade samt på en trefflig, stoppad nattrock hotande kanoner och bajonetter. — Dock, allt detta var redan före verdensutställningen brukligt. Låtom oss se till hvad nytt på konstbroderiernas område denna såsom närmaste vinst gifvit oss.

I en af våra elegantaste tapisseributiker figurerar för det närvarande den broderade expositionsrotundan såsom yt-ornament; Othellos byst med bronzstårar i ögonen sitter på ett broderadt band i midten af en ländstol, upprepad flera gånger efter hvarandra samt omgifven af brokiga blommor; detta praktverk af osmaklighet öfverglänses dock af det eldröda norrskenet, hvilket, såsom haute nouveauté på konstbroderiernas område, flammar öfver hufvudena på våra nordpolsfarare, hvilka på en närstående eldskärm äro framställda i strid med isbjörnar.

Jag skulle gå för långt, om jag närmare skulle inlåta mig på alla de barnsliga förvillelser, som fruntimmershänder tillåtit sig på syarbetenas område; en noggrannare skildring kunde visserligen väcka munterhet hos mina ärade åhörare, men saken har en allvarligare sida, och denna ensamt är det, som synes mig värd att belysas och betraktas.

Den ringaktning, som en bildad allmänhet egnar den industrigren, som representeras af konstsoimmen, visar sig ganska tydligt äfven i siffror och tal, och har äfven i statsekonomiskt afseende en stor betydelse. Under det att priset på syarbeten, tack vare symaskinernas inflytande, på ett tiotal år stigit till dubbla värdet, har priset på tapisseriarbeten, analogt med deras estetiska värde, icke stigit det minsta, och i sanning eländiga äro de siffror, som angifva lönen för dessa arbeterskor.

De egentliga arbeterskorna hafva för länge sedan utbytt denna ofruktbara gren af den qvinliga industrien mot andra, mera in-
drägtiga; och de, hvilka förblifvit den trogna och ännu förse
marknaden med broderier, äro för det mesta fruntimmer ur de
bildade, men obemedlade klasserna, hvilka begagna sina fristunder
till detta lätta arbete och nöja sig med den knappa inkomst, det
gifver. Vanligtvis heter det, att dessa arbeten förfärdigas för
nöjes skull och sedan afyttras för en bagatell; denna åsigt,
som visserligen är beqväm, emedan den hindrar inblicken i ett
sorgligt socialt förhållande, bestrider jag på det bestämdaste.

Aldrig vandrar, enligt min erfarenhet och öfvertygelse, något
broderi till butiken, som uppstod af ren lust och kärlek till ar-
betet, och ingen qvinna, som icke är i stort behof af betalningen,
säljer sina handarbeten. Men huru sorgligt är det icke, när man
i behof af förtjenst arbetar och likväl ingenting förtjenar, emedan
man ingenting kan åstadkomma! Huru beklagansvärdt är det icke,
när en hel arbetarklass icke kan frambringa något annat än det,
som, från ekonomisk ståndpunkt betraktadt, är värdelöst, när flit
och skicklighet visa sig så ofruktbara! Huru många suckar och
tårar hafva icke dessa brokiga arbeten kostat, vid hvilkas för-
färdigande den bleka sorgen hållit vakt!

Men värdelösheten af dessa industrialster är fullkomligt be-
rättigad och står i nära sammanhang med deras brist på estetiskt
värde. De enklare sömnaderna, hvilka tjena att tillfredsställa
behofvet af kläder, hafva, så snart de fylla sitt praktiska mål,
ett reelt värde ehuru de ej höja sig till konstnärlig fulländ-
ning, men helt annat är förhållandet med broderierna. Deras
ändamål är icke att fylla trängande lefnadsbehof, utan att till-
fredsställa det hos hvarje människa inneboende skönhetssinnet.
Broderierna tjena icke behofvet, utan lyxen, äro icke ett handt-
verk, utan en konst, och blott deras skönhet och harmoniska ut-
förande ger dem betydelse, på samma gång de bestämma deras
penningvärde.

Om nu konstbroderierna skada den bildade allmänhetens skönhetssinne, i stället för att förbättra det, om de prunka i färgsammansättningar, som verka disharmoniskt i stället för att smeka ögat, om de skapa föremål, som, förfelade i sjelfva planen, blifva genom de på dem anbragta prydnaderna främmande för sitt ändamål och icke mer lämpliga till användning, då vänder sig den bildade, den förmögnare och således äfven den betalande allmänheten från dessa industrialster, hvilka finna köpare endast bland de mindre bildade, men också fattigare klasserna. Men ju sämre en industrigren lönas, ju färre intelligenta arbetskrafter och ju mindre impuls från konsten erhåller den, och ju mer den andliga begåfningen drager sig derifrån, desto mer försämras denna oansade gren af industriens träd.

Allt detta sker naturenligt och oafåligt, och på detta sätt har också följt den sorgliga försämringen af våra konstnärliga handarbeten, hvilka under medeltiden och renaissancens tidevarf voro så väl vårdade och på vissa områden höjde sig till konst. De nuvarande vanliga missbruken och smaklösheterna samt de herrskande felen i färgsammansättningen, hvilka vi äro böjda att städse anse såsom fel hos enskilde, under det att de utgöra regeln och icke undantagen, äro blott naturliga följder af den brist på vård, som kvinnornas konstnärliga handarbeten sedan århundraden hos oss funnit, af der qvinliga industriens aflägsnande från konsten samt af våra arbetande kvinnors bristfälliga fackbildning. Blott under andra förutsättningar är ett ädelt, konstnärligt skapande möjligt. Till detta äro två faktorer nödvändiga, hvilka båda äro lika viktiga och båda måste bringas i harmonisk samverkan. Den ena faktorn är det tänkande förståndet, hvilket vi hafva att tacka för arbetets idé, den andra den skapande handen, hvilken utför upptäckten. Väl finnas i vår fruntimmersverld dessa båda faktorer, men på det omtalade området träffas de endast ytterst sällan förenade. Ibland bildade kvinnor, som ega fantasi, smak, talang, med ett ord, *förstånd*, finnes nästan aldrig teknisk färdighet i att

föra nålen, och våra arbeterskor, som genom ständig öfning till-
 egnat sig denna tekniska färdighet, sakna nästan utan undantag
 det bildade förståndet, som styrer handen, smaken, som genom-
 tränger skapelsen, samt den nödvändiga kännedomen om de lagar,
 hvilka allt skönt underordnar sig. Ty det harmoniska och sköna
 i hvarje slags konstutöfning har icke uppstått tillfälligt eller vil-
 korligt, utan det fogar sig till form, färg och symmetri efter har-
 moniens stränga lagar, hvilka icke äro konventionella eller till-
 fälliga och icke äro människoverk. Deras urgrund ligger i natu-
 rens eviga lagar och blott kännedomen om dem och deras till-
 lämpning på det menckliga skapandet är människosnillels mål. Ty
 långt innan en tänkande mencksa beträdt vårt jordklot up-
 penbarade skapelsen i sina väldiga urformer harmoniens och jem-
 vigtens orubbliga lag. Och långt innan den forskande menckso-
 anden förstod att bryta solstrålen genom prismat, att räkna dess
 färger, mäta dess svängningar och derur framleta en färglära, bröt
 sig redan solstrålen i den fullaste färgharmoni emot regnmolnen.
 Och innan menckso-nillet fann rättesnöret för en harmonilära,
 klingade redan i rent harmoniska ackorder eolsharpans strängar
 rörda af vinden.

Uppgiften för hvarje mencklig konstutöfning bör därför vara
 att utgrunda de principer, efter hvilka naturen skapar det har-
 moniska och sköna och att göra samma lag till grundlag för det
 egna skapandet.

Sträfvandet att uppnå naturföremålens skönhet i konstverk
 visar sig instinktmessigt i qvinnornas konstutöfning, i broderiet;
 men då de endast oklart känna sitt mål, misstaga de sig helt och
 hållet i valet af medel.

Långt ifrån att fördjupa sig i studiet af skönhetsreglorna
 och att göra dessa till rättesnöre för det egna skapandet, trodde
 man sig på beqvämare vägar genom enkla kopior af det sköna i
 naturen komma till samma mål. Så uppkom det naturalistiska
 maneret i broderierna, hvilket nu så länge varit på modet.

Man började med att nyttja blommorna i deras naturliga, plastiska gestalt med all deras tillfälliga oregelbundenhet till ytornamenter, och man lyckades genom att fullfölja denna princip att med de mest prunkande färger, som stodo till buds, på barnsligt vis och med barnslig teknik efterhärma det, som smyckar trädgårdar och fält och i det gyllene solskenet vaggas under den blå himmelen, ja, ofta att efterhärma sjelfva himmelen och solskenet. Och under det att den missriktade qvinnohanden trodde sig uppnå naturbildernas skönhet, försåg hon sina skapelser med olämpliga prydnader, gaf dem former, som icke öfverensstämde med deras ändamål, och lemnade således ur sigte den enklaste och största naturlagen — lagen om det nyttiga. Allt hvad naturen frambringa är ändamålsenligt, och för sina egna mycket olikartade ändamål, men icke för ytdekorationer, bildar naturen sina plastiska gestalter.

Blygsammare än den missriktade qvinnohanden pryder naturen icke små ytor med lejon eller tigrar; stenen betäcker hon med späd mossa och ruinens mur öfverdrager hon med dunkel murgrön. Alla färger stå henne till buds, men hon tager icke alltid de mest lysande; endast fjäriln, som fladdrar i solskenet, smyckar hon med praktfulla färger; nattflyet, som leker i skymningen, höljer hon i anspråkslöst grått.

Så i enlighet med ändamålet och bestämmelsen måste också människohanden skapa, om hon i sina skapelser vill uppnå denna öfverensstämmelse i form och innehåll, samt prägla dem med denna stämpel af karakteristisk fullkomlighet, som vi hos människoarbeten kalla stil. Genom att efterhärma organiska former och använda dem till ornament, blifva qvinnohandens skapelser oändamålsenliga, ytorna upphöra att vara ytor, optiska villor störa intrycket, och all egendomlighet, all sjelfständighet, all stil har på detta sätt gått förlorad inom den gren af den textila konsten, som är öfverlemnad till den qvinliga hemslöjden.

Det bristfälligt uttänkta utfördes ändå bristfälligare, med tiden glömde man helt och hållet att sjelf hitta på något och inskränkte sig till att tanklöst sy efter illa tecknade mönster; mödrarne undervisade sina döttrar i handgrepp, som de sjelfva ofullkomligt lärt; gren efter gren af forntidens mångsidiga konst-sömnad, hvaraf vi ännu i dag bevara prof i våra muséer, utdog och föll i glömska, och nu är de qvinliga handarbetenas gamla stam såsom ett vildt fruktträd, som till största delen öfvervuxits af oansade skott och icke ger annat än bittra frukter, hvilka hvarken erbjuda nöje eller näring. Nu gäller det att utan barmhertighet bortrensa de vilda ofruktbara grenarne och i deras ställe inympa ädla främmande skott, som lofva blommor, frukter och god afkastning.

44. Något om småskolan och lärarinne-lönen.

(Ur ett bref från en gammal småskole-lärarinna i Stockholm hösten 1874).

Det har frågats mig: »*hvad uträttar skolan; och hvad lön har ni att hoppas?*»

Jag vill här svara så godt jag förmår: Under min nära 30-åriga tjenstetid vid denna skola har jag med glädje iakttagit de goda verkningarna äfven af en sådan i sanning anspråkslös läroanstalt.

De första åren nödgades man uppsöka de fattiga i deras hem och föreställa dem nyttan af att lemna barnen i skolan, ty af sig sjelfva gjorde de det icke. Barnen voro förfärligt vanvårdade och försummade.

Nu finnes icke plats i skolan för alla de barn, som föräldrarna sjelfmant anmäla, och de som hvarje morgon i talrika flockar skynda till skolan äro alla snygga och väl vårdade.

Målet är ju sålunda vunnet då människorna gå framåt till ett bättre. Och detta tillskrifver jag skolan; ty föräldrarna om-

tala sjelfva hur barnen i sina hem upprepa de förmaningar till ordning och gudsfruktan de erhålla i skolan, och hur detta sprider godt i hemmet.

Ja, mången glädjeric stund har jag under min långa tjenstetid fått upplefva, då barn, som nu äro fullvuxna och anställda i olika yrken, återkomma för att helsa på i den skolan. Många unga sjömän hafva bland andra gjort sin gamla lärarinna den glädjen. Af dessa var en, hvilken som gosse var mycket härdig. Så fick jag se honom en dag på egen hand försöka att virka med en krökt knappål. Jag lät honom då deltaga i handarbetet i skolan; när han sedan blef större tillverkade och sålde han både större och mindre arbeten, samt inbringade dermed mången penning åt sin fattiga moder; äfven stickade han strumpor åt sina mindre bröder. Hans lefnadsbana blef sjömanslifvet, och när han återkom från någon längre resa besökte han skolan, påminde sig med mycken glädje hvarje småsak från sin skoltid, och sade att han haft god nytta af sitt handarbete.

En yngling, som genomgått småskolan, är nu anställd på Waxholm, har derifrån skrivit flera bref, och talat med tacksamhet om sin skoltid.

En ung arbetare kom en dag till mig på gatan, helsade och bad om ursäkt, "men" — sade han, "det var så roligt att få helsa, ty jag har gått i småskolan, hvilket jag har nytta af ännu, och jag minnes den tiden så väl." Jag svarade att han kunde ej göra mig större glädje, än då han visade att han blifvit en ordentlig menniska.

En annan yngling har flera år varit anställd på ett handelskontor och gör ofta sina påhelsningar, och en gång sade han mig, att det goda han fick lära i skolan glömmar han aldrig.

Många af de forna barnen äro nu kramhandlare och grosshandlare, och när vi träffas tala de alltid med glädje om sin första skoltid.

Af flickorna är det många som återkomma och erkänna hvad nytta de hafva af den lärdom de inhemtat i skolan.

En tjenstflicka sade en gång att hon aldrig glömmet när hon vid en examen erhöll ett par röda strumpor till belöning med de orden: dessa får du för din flit och ditt goda uppförande; fortsätt alltid så och du skall göra din kära moder glädje. Jag hade längesedan glömt orden, men hon hade troget bevarat dem.

Många af flickorna äro gifta och deras barn gå nu i skolan; föräldrarna följa gerna med sina barn dit, ty det är, som de sjelfva säga, en kär påminnelse från deras egen barndom.

Detta menar jag är den rikaste lön för den fattiga lärarinnan.

45. Nytt på vår bokhylla.

Gunnel, saga om ett drömlif, är det bästa af de försök att behandla ämnen och karakterer från nutiden, som vi sett af signaturen —*th*— den intressanta förf:n till »Ragnfast Mårsson», m. fl. andra berättelser. *Gunnel* vittnar om en öfverdådigt rik fantasi och en stor förmåga att ikläda densamma sköna och vexlande former. Men denna fantasirikedom är på samma gång bokens största fel och förtjenst. Man skall anmärka att det hemlighetsfulla, det melodramatiska, eller för att begagna förf:ns egna ord, att »saga och dröm» fått en oformlig öfvervigt, hvilken beröfvar boken de egenskaper af jemmått och harmoni, som fordras af ett konstverk. Men å andra sidan måste det erkännas att hvarhelst denna öfvermäktiga fantasi bryter fram, bildar hon något egendomligt skönt, idel små, i och för sig fulländade konstverk, och detta lika godt af hvad stoff. Hon må nu måla i sväfvande dimbilder på själens drömgrund, eller teckna med djerfva drag på den stora men osynliga duk der naturlif och andelif sammansmälta till ett; hon må nu i fagra färger framtrolla blom-

sterverlden och dess alfer eller i månljus och iskristall liksom ciselera en bild af nordens frusna naturlif — alltid blir det ett litet konstverk i och för sig, om ock i förhållande till det hela ett »*hors d'oeuvre*». Detta öfverflöd, detta rikedomens bryderi, långt från att vara i sig sjelft ett fel, är just förutsättningen för all diktkonst; och minst att klandra i en sådan litteraturens dyrtid som vår. Det gäller blott — hvad svensken alltid har svårt för — att lära en förnuftig hushållning med Guds gåfvor, att lära sig öfvervinna detta *bryderi*, som drifver till tanklöst slöseri och sedan sätta sig i lugn och varaktig besittning af *rikedomen*. Så länge rikedomen deremot beherskar sin egare förmår denne ej bilda någon helgjuten skapelse hvarken i lif eller dikt. — Att detta ännu är i viss mån fallet med förf:n af Gunnel hafva vi härmed antydt, men på samma gång bedja vi läsaren genom en närmare bekantskap med den i sanning intressanta och i vissa fall snillrika boken, öfvertyga sig, att vi hafva rätt att på den ädla och begåfvade förf:n sätta stora förhoppningar.

46. Slöjdnyheter.

Haudarbetets Vänner, som erhållit särskild uppmaning från utställningskomitén i Philadelphia att på ett så vackert och rikhaltigt sätt som möjligt låta den genuint svenska qvinnoslöjden bli representerad vid den stundande verldsutställningen, men som, då begärt understöd för detta ändamål förvägrats, måst uppgifva hoppet att kunna efterkomma denna begäran, har nu åter, genom gåfva af enskild person blifvit satt i stånd att kunna ditsända åtminstone några arbeten. Den ädla gifvarinnans namn återfinnes, jemte ännu en annan af föreningens välvilliga beskyddarinnors under öfverskriften »*qvinliga mæcenater*», på en följande sida af häftet. — Vi tillägga, att föreningen, oaktadt den oväntade framgången af det första årets verksamhet, haft stora bekymmer att

kämpa med allt i följd af bristande rörelsekapital, samt utan tillfällig hjälp af sin första onämnda beskyddarinna, troligen måst afstå från många beställningar.

Bland andra tillfälliga understöd föreningen haft att glädja sig åt äro af »Sällskapet för folkupplysningens befrämjande» 250 kronor, samt af Kristianstads läns hushållningssällskap 300 kronor, båda i ändamål att understöda föreningens undervisande verksamhet.

47. Qvinliga Mæcenater.

Qvinnor, som med egna uppoffringar deltaga på ett ädelt sätt i den direkta välgörenhetens outtröttliga arbete äro i vårt land långt ifrån sällsynta, och vi gifva dem här, likasom många förr, en gärd af vår hjertligaste sympati, vår varmaste tacksamhet.

Men den direkta välgörenheten är dock ej den enda. Det finnes en indirekt, som verkar kanske i större skala och på högre områden, vi mena den, hvars utöfvare fått benämningen *Mæcenater*, och detta slags välgörenhet i allmänhet hos oss temligen sällsynt, är det ännu mer bland våra qvinnor. — Så mycket mera glädjande är det att här få nämna ej mindre än trenne drag af sådant qvinligt mæcenatskap. Först det pris om 500 kronor för en skrift om flickors uppfostran, utfäst af en onämnd, hvars namn dock börjar blifva åtminstone inom Stockholm känt och kärt »like a household word», och hvilket pris blifvit tillerkänt Ryttmästaren v. Koch för en skrift, som skall meddelas i vårt nästa häfte.

Dernäst ha vi att nämna den af en Föreningens medlem utlofvade garanti af 500 kronor årligen i 3 år, för Handarbetets Vänner; samt nu senast en gåfva till samma förening af *fröken Lotten v. Kræmer* till ett belopp af 1,000 kronor, i syfte att

möjliggöra föreningens deltagande i den stundande Philadelphia-utställningen.

Vi ha kallat dessa drag af en ädel gifmildhet för en indirekt välgörenhet och vi äro skyldiga beviset härför. Den förstnämnda gifvarinnan har inom 3 år dels stiftat ett stipendium för qvinliga läkare, dels utfäst 2:e pris, det här ofvannämnda, samt ett annat för en skrift om det uppväxande qvinliga slägtets sjuklighet. Tänka vi oss i framtiden en liten grupp af skickliga qvinliga läkare bildad, tänka vi oss vidare kloke läkares åsichter om orsaken till och medlen emot den qvinliga ungdomens sjuklighet spridda bland massan af föräldrar och uppfostrare, antaga vi ock slutligen att ett uppslag till nya, sundare grundsatser för flickors uppfostran i och med den senaste prisskriften blifvit gifvet, så synes i sanning kretsen för den indirekta välgörenheten, som innebäres i ett sådant mæcenatskap, växa ut i det oändliga. Taga vi åter den andra gifvarinnans garanti, gifven vid en tid då Handarbetets Vänner hade nästan endast tron på sin sak och hoppet på framtiden att lefva af, och kasta vi derjemte en blick på föreningens årsberättelse, som visar att mer än *dubbla beloppet af erhållna anslag och gåfvor utgått i arbetslöner till fattiga qvinnor*, så torde vi, utan att tala om värdet af ett understödjande af föreningens konstindustriella syfte, äfven här kunna visa att den indirekta välgörenheten ofta verkar i större skala än den direkta. Femhundra kronor, utdelade bland fattiga hade stannat vid detta belopp; den ofvannämnda lika goda som kloka gifvarinnan, gaf summan på ett indirekt sätt, ockrande med pundet, så att det, som vi hoppas, skall visa sig år efter år utgå till de fattiga i mer än fördubbladt belopp, samt gåfvan ges i form af stadigvarande arbete, hvilket i sin ordning fördubblar värdet. Vi veta dessutom att hon förut, med stora förluster, understödt en liknande sak.*

* Nordiska väfnadsföreningen, och äro öfvertygade att äfven detta, om ock föreningen upplösts, skall bära sin goda frukt.

Slutligen fröken L. v. Kræmer: också hon har genom stiftande af ett stipendium för qvinliga studenter, öfvat ett stort och vackert mæcenatskap, hvars verkan skall sträcka sig långt in i efterverlden, och nu senast har hon genom den frikostiga gåfvan till Handarbetets Vänner af 1,000 kronor, ej blott verkat likasom den andra gifvarinnan i den indirekta välgörenhetens tjänst, utan derjemte gjort det möjligt för svenska qvinnor, att framlägga alstren af sin slöjdskicklighet och för dem vinna en marknad i den nya verlden, på en plats der svensk mannakraft och svensk kvinno-id byggde de första hemmen.

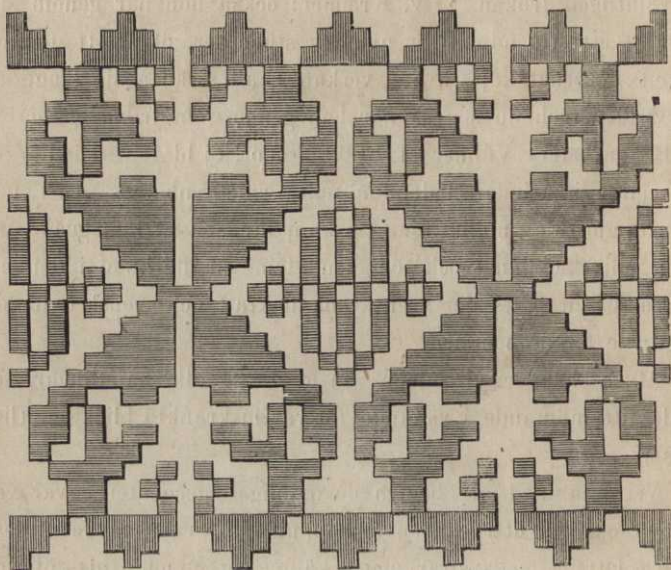
Äfven här se vi således en af dessa ädla handlingar, som sprida sitt inflytande i växande, för vår inskränkta blick omätliga, kretsar.

Vi sluta med att bringa de qvinliga mæcenaterna vår varmaste tack, och uttrycka en förhoppning att rätt många af deras lyckligt lottade medsystrar måtte känna sig manade att följa deras ädla föredöme.

Pristäflan.

Till den förlidet år utsatta pristäflan för besvarande af frågorna: *Hvilket mål bör uppställas för flickors uppfostran? Huru böra för uppnåendet af detta mål hem och skola samverka? Och huru bör skolan vara organiserad?* hafva inom den bestämda tiden till de utsedda prisdomarne inkommit ej mindre än 17 afhandlingar, af hvilka en, författad af Ryttnästaren vid K. Lifgardet till häst *Richert von Koch*, erhållit det utsatta priset af 500 kronor. Äfven bland de öfriga täflingskrifterna hafva flera varit af framstående förtjenst.

Den prisbelönta afhandlingen kommer att utgifvas i Tidskrift för Hemmets 1:a häfte för nästa år.

Ofvanstående mönster, hemtadt af ett skånskt hängkläde, är märkligt såsom det första af detta slags väfnad vi funnit återgifva något slags drakmotiv. Det kan återgifvas såsom originalet i blått med röda uddkanter, utfördt i s. k. opphemtaväf. — Framställt i snårsöm eller trädning kunna flera färger användas.

Tryckfel.

Sid: 322	står: allegians	läs: allegiance.
» 325	» åt näring åt minnesmärken den o. s. v.	» samt åt den mest högstämda o. s. v.
» 326	» förf.	» förf:s
» 328	» har	» hafva.